

Instituut voor Joodse Studies

Nieuwsbrief

Jaargang 18
Februari 2021

In dit nummer

Onderzoek aan het instituut	2
Terugblik 2019-2020	5
Taalcursussen	10
Cursussen Joodse Studies	11
Lezingen	16
Wetenschappelijke bijeenkomsten	23

Het Instituut voor Joodse Studies

Directeur

Prof. dr. Vivian Liska

Onderzoekers

Drs. Annelies Augustyns
Drs. Sebastian Müngersdorff
Drs. Hans van Nes
Dr. Karolien Vermeulen

ZAP-leden

Prof. dr. Thomas Ernst
Prof. dr. Kathleen Gyssels

Geassocieerde leden

Prof. dr. Christiane Stallaert

Taalleerkrachten

Ir. Paul Gybels
Aäron Malinsky

Gastprofessoren

Prof. dr. Geert Crauwels
Prof. dr. Karin Hofmeester

Coördinatie

Jan Morrens

Wetenschappelijke adviesraad

Prof. dr. M.S. Ronald Commers | Universiteit Gent
Prof. dr. Julien Klener | Centraal Israëlitisch Consistorie van België
Dhr. Georges Reichenberg | Institut d'Etudes du Judaïsme Bruxelles
Prof. dr. Klaas A.D. Smelik | Universiteit Gent
Prof. dr. Arthur Willy Szafran | Université Libre de Bruxelles
Dr. Rudi Van Doorslaer | Universiteit Gent
Prof. dr. Kris Van Heuckelom | KU Leuven

Internationale adviesraad

Prof. dr. Shlomo Avineri | Hebrew University of Jerusalem
Prof. dr. Ulrich Baer | New York University
Prof. dr. Michael Brenner | Ludwig-Maximilians-Universität München
Prof. dr. Mark H. Gelber | Ben-Gurion University of the Negev
Prof. dr. Moshe Halbertal | Hebrew University of Jerusalem
Prof. dr. Christine Hayes | Yale University
Prof. dr. Moshe Idel | Hebrew University of Jerusalem
Prof. dr. Alvin Rosenfeld | Indiana University
Prof. dr. David B. Ruderman | University of Pennsylvania
Prof. dr. Bernd Witte | Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf
Prof. dr. Irene Zwiep | Universiteit van Amsterdam

Geaffilieerde onderzoekers

Drs. Dennis Baert
Dr. Theodor Dunkelgrün
Prof. dr. Arvi Sepp
Dr. Janiv Stamberger
Dr. Nathan Van Camp
Dr. Veerle Vanden Daelen
Dr. Joachim Yeshaya

Raad van bestuur

Anne Adams
Prof. dr. Joachim Leilich
Prof. dr. Geert Lernout
Dr. Adriaan Overbeek
Prof. dr. Herman Van Goethem

Geachte lezer,

Wie had een half jaar geleden kunnen voorzien dat we ook nu nog, bij de start van het tweede semester van academiejaar 2020-2021, in volle pandemietijden zouden zitten? We hadden gehoopt dat we vele lezingen en wetenschappelijke bijeenkomsten die in 2020 niet konden doorgaan, zouden kunnen verplaatsen naar voorjaar 2021 als fysieke activiteiten op de Stadscampus. Het is met spijt in het hart dat we u nog steeds niet live kunnen verwelkomen op onze activiteiten, maar uiteraard primeert eenieder's veiligheid en gezondheid.

Daarom zijn al onze activiteiten in voorjaar 2021 online voorzien. We hebben het afgelopen jaar een trouw publiek en een groeiende internationale achterban weten op te bouwen voor deze online lezingen. Hoewel het fysieke contact erg belangrijk blijft voor de interactie tussen spreker en publiek, kunnen we er dus niet omheen dat het online format ook vele voordelen en opportuniteiten biedt.

We gaan er dan ook vanuit dat we in de toekomst, wanneer het virus bedwongen is, een vorm van *blended learning* zullen behouden. Deze gemengde vorm laat toe om enerzijds rekening te houden met de wensen van een trouw lokaal publiek en met gastsprekers die graag naar Antwerpen komen, en anderzijds ook om de vele voordelen van een online lezing te benutten en een internationaal publiek te bereiken met als toegevoegde waarde het gevoel dat we een wereldwijde gemeenschap van mensen met interesse in joodse studies vormen. *Blended learning* lijkt ook de toekomst te zullen worden voor het hoger onderwijs in het algemeen.

Deze nieuwsbrief biedt u een samenvatting van de lopende onderzoeksprojecten aan het Instituut voor Joodse Studies, een terugblik op onze activiteiten van het voorbije jaar, een overzicht van de aangeboden cursussen en de aankondiging van onze lezingen en wetenschappelijke bijeenkomsten voor het nieuwe semester.

We starten onze lezingenreeks van het tweede semester op 11 februari met een lezing van Prof. Christine Hayes, auteur van het befaamde *What's Divine about Divine Law?*, over een conceptie van de goddelijke wet als een contingent en een dynamisch fenomeen dat zich in de historische tijd ontvouwt. Prof. Danielle Cohen-Levinas is leerstoelhouder van de 13de UCSIA/IJS-Leerstool voor Joods-Christelijke Relaties. In onze eerste "Modern Art in Jewish Contexts" lezing zal Dr. Annie Cohen-Solal ingaan op leven en werk van de Italiaanse kunstschilder en beeldhouwer Modigliani. Dr. Lieve Teugels zal een tweedelige Nederlandstalige cursus verzorgen waarin zij ons zal meenemen in de wereld van de Rabbijnse literatuur en meer bepaald de midrasj en de Rabbijnse parabellen in midrasj (*mesjalem*). In het online seminarie "Régine Robin: van 'écriture migrante' tot 'cyberfiction'" (3-4 mei) staat het omvangrijk en diepgaand oeuvre van historicus, romanschrijver en sociologe Régine Robin centraal. Ook de 13de Contactdag Joodse Studies van de Lage Landen krijgt een digitaal format en zal doorgaan op 20 mei. Daarnaast zal u enkele lezingen die uitgesteld werden in 2020 in dit nieuwe programma terugvinden.

Inschrijven voor onze lezingen en wetenschappelijke bijeenkomsten kan eenvoudig door een mailtje te sturen naar ijs@uantwerpen.be. U ontvangt vervolgens tijdig de weblink naar de lezing.

Ik hoop van harte u dit semester te mogen begroeten, weliswaar in een digitale omgeving.

Prof. dr. Vivian Liska
Directeur

**EEN SOORT VREEMDHEID. MET
KAFKA EN BLANCHOT NAAR EEN
HEDENDAAGSE CULTUURKRITIEK**

Drs. Sebastian Müngersdorff

Promotor: Prof. dr. Vivian Liska

Co-promotor: Prof. dr. Arthur Cools

In dit onderzoeksproject rond Franz Kafka en Maurice Blanchot staat het concept ‘narratieve vervreemding’ centraal. De literaire transformaties die Blanchot doorvoert op basis van zijn Kafka-lectuur, kunnen echter niet worden gedacht zonder een veel algemenere vreemdheidsproblematiek. Verwijst deze esthetische vorm van vervreemding door naar een Marxistische vervreemding in de samenleving, betreft het een menselijke existentiële conditie van ruptuur, of mogen we dit gezien Kafka’s Duits-Joodse achtergrond en de Franse na-oorlogse context waarin Blanchot actief was, niet losdenken van de 20e eeuw en haar traumatische ervaringen van politiek ballingschap, vervolging, vernietiging en Adorno’s dictum over poëzie na Auschwitz?

Deze vragen tonen meteen een ambiguïteit in Blanchot’s werk waarbij termen als ‘buiten’, ‘breuk’ en ‘ballingschap’ zowel worden gebruikt voor het kenmerken van de schrijver, alsook voor het beschrijven van de Joodse bestaanservaring. Een algemeen *désastre* van zinsverlies in de moderniteit lijkt daarbij over te vloeien in het *désastre* van Auschwitz. Dit proefschrift zal echter verdedigen dat de ambivalentie in Blanchot’s werk net wijst op het grote gevaar dat schuilt in een verwarring van deze twee vormen van *désastre*.

In het eerste deel van dit onderzoek wordt het begrip ‘narratieve vervreemding’ verkend aan de hand van Kafka’s kortverhaal ‘De Jager Gracchus’. Door Max Brod’s gepubliceerde versie te vergelijken met Kafka’s handgeschreven manuscripten, worden de betekenisverschuivingen en de belangrijkste implicaties voor de Kafka-receptie aangegeven.

In het tweede deel wordt onderzocht welke rol Kafka speelt in het werk van Maurice Blanchot. De jager Gracchus, eeuwig gevangen tussen leven en een onmogelijke dood, wordt bij Blanchot niet alleen de uitdrukking van de menselijke existentie, Gracchus figureert ook als een beeld van de schrijver: iemand die sterft in zijn werk, iemand die zijn leven opgeeft voor dode inkt op papier. Tegelijkertijd is de schrijver voor Blanchot net ook degene die niet kan sterven, die voortleeft als een soort geest op de boekenplank en bij elke lectuur opnieuw tot leven wordt gewekt.

In het derde deel wordt deze literaire en existentiële vreemdheidsproblematiek geopend naar een perspectief op de verhouding tussen literatuur en geschiedenis. In een vergelijking met Adorno’s socio-historische benadering, wordt duidelijk dat Blanchot Kafka binnentrekt in een denkpoging die het ontologische project van het Westen op losse schroeven

zet. Waar Adorno in zijn cultuurkritiek Kafka vooral gebruikt om bepaalde hedendaagse betekenissen te problematiseren, problematiseert Blanchot betekenisgeving *tout court*.

In het vierde deel wordt het onderzoek toegespitst op de vraag hoe Blanchot’s radicale literatuuropvatting kan antwoorden op Adorno’s befaamde dictum dat poëzie schrijven na Auschwitz barbaars zou zijn. Hoe verhoudt Blanchot’s pre-ontologische vreemdheid die de uitdrukking in taal weigert, zijn Gracchus-achtige vorm van overleven en de opvatting van schrijven als ballingschap zich tot het *désastre* van de twintigste eeuw, de nazistische poging om het vreemde uit te roeien, het bijhorende politieke ballingschap en het overleven van de slachtoffers?

In het laatste deel wordt tot slot geprobeerd om de thematiek van dit onderzoeksproject binnen te brengen in onze eigentijdse context. Ten eerste wordt getoond hoe de erfenis van Kafka en Blanchot volkomen afwezig lijkt in de hedendaagse debatten van de filosofie van de literatuur. Daarna wordt er gekeken naar de mechanismen waarmee men vandaag tracht datgene dat geen plaats kan vinden – Gracchus, de dood, ziekte, de vreemde – alsnog een plaats te geven. En tenslotte wordt er ingegaan op hoe de thematiek van Blanchot en Kafka het hedendaagse discours rond identiteit en authenticiteit kan openbreken. Aan de hand van Kafka laat Blanchot namelijk zien dat het stichten van betekenis rust in iets dat zelf niet tot die betekenis kan worden herleid. Deze ambiguïteit lijkt echter gemakkelijk vergeten te worden.

**STEDELIJKE ERVARING IN
HET DERDE RIJK:
EEN TOPOPOËTISCHE ANALYSE
VAN DUIJS-JOODSE
AUTOBIOGRAFISCHE
LITERATUUR UIT BRESLAU**

Drs. Annelies Augustyns

Promotor UAntwerpen: Prof. dr. Vivian Liska

Promotor VUB: Prof. dr. Arvi Sepp

Wie vandaag door het Poolse Wrocław kuierd, merkt nog amper dat dit ooit een Duitse stad was waar de derde grootste Joodse gemeenschap floreerde. Tijdens het Derde Rijk werden de Joodse elementen uit het stadsbeeld gewist en na de Tweede Wereldoorlog, die het toenmalige Breslau tot 80% verwoestte, werden de nog weinige Duitse overblijfselen verder onzichtbaar gemaakt. Slechts het oude Joodse kerkhof – waar zowel Hebreeuwse als Duitse inscripties te lezen zijn – en de synagoge zijn enkele van de laatste materiële restanten die wijzen op het belang van de ooit bloeiende Duits-Joodse symbiose in Breslau. Het idee van de stad als palimpsest, waarbij wordt verwezen naar het feit dat een bepaalde plek verschillende lagen en sporen uit het verleden herbergt, komt hier duidelijk naar voren. Het zijn exact deze sporen naar het vroegere Breslau, meer

bepaald de tekstuele weergave van het dagelijkse leven tijdens het Derde Rijk, die in mijn proefschrift centraal staan.

Zoals de titel van mijn doctoraat weergeeft, onderzoek ik hoedestad in Duits-Joodse dagboeken en autobiografieën tekstueel weergegeven wordt. Hierbij probeer ik een zo gedetailleerd mogelijk beeld te verschaffen aan de hand van vier analysehoofdstukken. Allereerst ga ik na hoe de stad zintuiglijk waargenomen werd en hoe dit veranderde met het opkomende nationaalsocialisme. Mensen worden namelijk constant door verschillende prikkels omgeven, maar meestal zijn we ons daar niet helemaal van bewust. Tot die omgevingselementen – bepaalde dingen die we dagelijks zien/horen/ruiken... – plots veranderen. Dit was het geval tijdens het Derde Rijk: wie herinnert zich niet de beelden van hakenkruisen, wapperende vlaggen, marcherende troepen, nazi's die roepen en mensen uitkafferen? Het zijn slechts enkele voorbeelden van de veranderende audiovisuele ruimte die de nationaalsocialisten creëerden. De auteurs van mijn corpus verwijzen echter niet enkel naar de alom bekende anti-Joodse affiches, vibrerende verzen en spreuken, maar wijzen ook naar het feit dat zelfs dagdagelijkse geluiden verdacht en levensbedreigend konden zijn. Auto's die stoppen? Portieren die dichtslaan? Voetstappen in de trappenhal? Kloppen aan de deur? Het waren bronnen van angst. Niet enkel toen: ook tot op de dag van vandaag worden slachtoffers door bepaalde geluidservaringen opgeschrikt. Zoals Karla Wolff het beschreef, leiden hun oren nog steeds een eigen leven, constant gericht op het detecteren van mogelijke gevaren.

In een tweede analysehoofdstuk onderzoek ik welke invloed de veranderende situatie heeft op het taalgebruik van de Duits-Joodse slachtoffers. Vaak verwijzen we met bepaalde metaforen naar hoe we ons voelen of hoe we ons iets voorstellen. Op basis van de veranderingen in de stad, vergelijken de meeste auteurs de stad met een (muizen)val, waarin ze verstrikt lijken, refereren ze aan het idee van een 'spookstad' naarmate meer Joden gedeporteerd werden en ook het idee op een eiland te leven, omgeven door een woeste zee, komt meermaals naar voren.

De inzichten uit deze beide delen zijn essentieel om te begrijpen dat de stad zo verandert en tegelijkertijd transformeert in een plaats van geweld, dat de auteurs andere ruimtes opzoeken waar ze zich nog wel welkom voelen, zoals de synagoge, het kerkhof, de bibliotheek, de barbier, de mikwe, de school, de natuur en de eigen woning. Deze 'andere ruimtes', die Michel Foucault *heterotopieën* noemt, staan in het derde analysehoofdstuk centraal. Hier wordt onderzocht hoe de verschillende ruimtes zijn gethematiseerd en welke relevantie ze hadden als laatste verblijfplaatsen in het leven van de Joden. Interessant daarbij is om te zien hoe deze laatste overgebleven plaatsen telkens weer hun functies uitbreidden, om aan de noden van de laatste overgebleven Joden te voldoen. Zo werd het rituele bad vanaf 1938 ook als zwembad ingezet en werd het kerkhof

zelfs een speelplek voor de kinderen.

In het laatste analysehoofdstuk wordt onderzocht welke tactieken gebruikt worden om hun levenswereld opnieuw te creëren. In crisissituaties worden mensen creatief, er wordt telkens weer geprobeerd om aan te knopen bij vroegere gewoontes en het leven zo 'normaal' mogelijk verder te zetten, hoewel dit in de context van vervolging natuurlijk moet worden gerelativeerd.

In verschillende stappen probeer ik het dagelijkse leven en hoe dit tekstueel wordt weergegeven te analyseren. De autobiografieën, en voornamelijk dagboeken, zijn daarvoor een ideale bron, omdat ze minutieus de veranderingen van dag tot dag beschrijven. Zulke persoonlijke geschriften zijn vaak één van de laatste documenten waarin deze thema's centraal staan en waarin de auteurs, door te schrijven, de verloren plaatsen op een literaire manier tot leven brengen. Ik beschouw deze ego-documenten dan ook als een belangrijk archief van verloren geschiedenis.

HOME AS SPACE AND TEXT IN THE HEBREW BIBLE

Dr. Karolien Vermeulen

Promotor: Prof. dr. Vivian Liska

Postdoctoraal onderzoeksproject
betoelaagd door het FWO-Vlaanderen

The year 2020 may have been the year par excellence to study home space, showcasing its importance as well as its ever-changing status. These observations, drawn from the current situation, equally apply to the biblical text and its treatment of the home. Despite strong interest in exilic home space in scholarship, the Hebrew Bible develops a home concept that draws on presence, regardless of the circumstances. Or to use the terminology of the framework used (Text World Theory), text-worlds are always construed in the reader's mind even when those worlds are no longer or not yet present in the world of the character (and, in extension, of the reader). TWT distinguishes between *text-worlds*, i.e., the worlds created by the text (or more general, by any type of human discourse), and *discourse-worlds*, i.e., the extra-textual worlds in which people read the text. Thus, reading the Hebrew Bible means constructing text-worlds with both information from the text itself and information brought along by the reader. Two kinds of linguistic cues create text-worlds: *world-builders* (time, location, entities, and objects) and *function-advancers* (verb phrases expressing action or description). The main text-world is called the *matrix* text-world. Readers create additional text-worlds, called *sub-worlds* or *world-switches*, when a switch in time or space occurs: for example, with a flashback or a scene at a different place ("meanwhile in X") as well as when characters give their thoughts about an unrealized event (Gavins 2007).

In the patriarchal narratives, the dominant modal sub-worlds are deontic and epistemic in nature, meaning that they offer a view on character's needs and beliefs. God's promises of land, offspring, and wealth *must* be realized, with God *assuring* the patriarchs of the positive outcome and the human characters repeatedly *questioning* that very result. Within this discourse, which centers around a potential biblical home space, the desires and hopes of the patriarchs and their family are, in general, missing. Did Abram *want* to leave his homeland (home as a physical location)? Did Sara *want* to come (home as a physical location and family)? What about their *wishes* when God asked to sacrifice Isaac, their only child (home as family and future)? Modern readers in particular often wonder about these issues, influenced by the desire-driven world they live in. A TWT analysis shows that the patriarchal narratives construe a very peculiar text-world, in which human hopes and wishes are omitted so as to focus instead on the need to believe in God and his wishes, expressed as promises for the future. Resultantly, the generated home space takes a specific shape. Indeed, Abram is working toward the realization of God's promise, and as such is always at home. Moreover, nowhere does the text express a longing for a departed place that would be identified as home. On the contrary, the concept is built throughout the narratives as the anchor point behind the text-world construal.

The TWT analysis sheds light on both the theoretical framework itself and the findings it generates for interpreting the biblical home. First, in the original theory, the different modal sub-worlds are all important and come with rather clear linguistic markers such as modal verbs (want, must, should) or adverbs (hopefully, surely, perhaps). However, in the texts studied so far there seems to be a significant underrepresentation of boulomaic sub-worlds. Moreover, these sub-worlds in particular are hardly marked in biblical Hebrew. If they appear, they take very specific forms that seem to fall beyond the categories distinguished in previous scholarship (Giovannelli unpublished paper). In other words, the biblical text challenges the construction and role of modal sub-worlds as it stands, suggesting a peculiar way of world-building that may or may not be unique to the biblical text or to the broader genre of sacred texts it belongs to. Second, as concerns biblical interpretation, the Hebrew Bible seems to develop a home concept that emphasizes the necessity of it, thus playing a rather prescriptive role; at the same time, the biblical text generates a home that escapes material description, by drawing upon belief and imagination rather than individual specific empirical wishes.

ARBA'AH VE-ESRIM: PARATEKST EN CONTEXT IN DE RABBINENBIJBELS (1517–1525)

Drs. Johannes van Nes

Promotor: Prof. dr. Vivian Liska

Co-promotor: Dr. Theodor Dunkelgrün

Dit onderzoek richt zich op het openingsgedicht van Josef Sarfati in de Venetiaanse Rabbijnenbijbel van 1525. De Sarfati's, immigranten uit de Provence, waren in hun eigen tijd goed bekend in aristocratische kringen en waren door huwelijken verbonden met andere staatslieden, bijvoorbeeld met de familie Abravanel.

Jozef Sarfati was behalve schrijver en vertaler ook lijfarts van paus Clemens VII, zoals zijn vader Samuel dat geweest was voor de vorige pausen, Alexander VI en Julius II. In de onzekere jaren voor het beleg van Rome in 1527 verbleef de zieke paus een hele zomer in het huis van zijn Joodse, vertrouwde lijfarts. Een opvallende keuze van de paus in een tijd waarin Joden in toenemende mate geweerd werden, of minstens verplicht om in een getto intrek te nemen. De naam van deze nobele onbekende arts en taalkundige werd letterlijk vertaald in Italië: Giuseppe of Giosifante Gallo, ('Jozef de Fransman?'). In zijn gedicht gebruikt Josef Sarfati zijn naam minders speels en meer didactisch. Hij legt het verband tussen zijn naam en Jozef uit Genesis, die eveneens ver van zijn thuisland moest verblijven, in een kwetsbare positie tussen een volk dat zijn geloof niet gunstig gezind was en daar eveneens vertrouweling werd van de allerhoogste machthebber.

Het opdragingsgedicht toont Sarfati allereerst als *paytan*, een liturg. Hij staat in de bres tussen twee werelden. Enerzijds is hij vertegenwoordiger van een bedreigde minderheidsgodsdienst, anderzijds intimus en vertrouweling van de plaatsvervanger van Christus op aarde. Die dubbele rol komt tot uiting in zijn openingsgedicht op de eerste bladzijde van deel één van de Rabbijnenbijbel. Het christendom biedt voordelen aan het jodendom: de christen Daniël Van Bombergen drukt de heilige Schiften en maakt deze verkrijgbaar voor Joden.

Sarfati's verzameling gedichten, bewaard in Oxford, bevat zo'n 230 gedichten (Bodleian Libraries, Ms. Mich. 353) waarmee Sarfati één van de grote Joodse renaissancegedichten van zijn tijd was, die bitter weinig aandacht kreeg in de loop van de geschiedenis. Wellicht is zijn opdragingsgedicht in de Rabbijnenbijbel van 1525 het enige dat tijdens zijn leven werd gepubliceerd.

Inaugurele lezing 2019–2020

JEWISH POLITICAL TRADITION: A 21ST-CENTURY PERSPECTIVE

Prof. Dr. Menachem Lorberbaum
(Tel Aviv University)

23 oktober 2019

Op woensdag 23 oktober 2019 gaf Prof. dr. Menachem Lorberbaum (Tel Aviv University) de inaugurele lezing van het Instituut voor Joodse Studies voor het academiejaar 2019-2020 met als titel *Jewish Political Tradition: A 21st-Century Perspective*. In zijn lezing trachtte Prof. Lorberbaum om een 21ste-eeuws perspectief te geven van het Joodse politieke denken, dat altijd al gedomineerd werd door fundamentele verschillen tussen Goddelijke soevereiniteit en menselijke politiek, tussen ballingschap (*galut*) en verlossing (*geulah*). De lezing werd bijgewoond door een vijftigtal toehoorders, en ingeleid door decaan Prof. Luc Duerloo.

UCSIA/IJS CHAIR FOR JEWISH-CHRISTIAN RELATIONS

2019-2020

The Institute of Jewish Studies and UCSIA joined together again to organize an evening of lectures, this time addressing the French philosopher Emmanuel Levinas and his intellectual legacy. This 12th edition of the UCSIA/IJS Chair for Jewish-Christian Relations offered a multifocal event which drew attention to the challenging complexities and multiplicities of Levinas's thought.

Four prominent Levinas experts each pointedly clarified a distinctive aspect of Levinas's thought. These lectures included an examination of Levinas as a Jewish thinker, a consideration of Levinas's polemics against a Christian understanding of almighty forgiveness, a characterization of Levinas in light of several key aspects of his philosophical methods, and a more general reflection on Levinas's challenging conception of infinity for Jewish-Christian thought.

Before the debate was opened to the audience, Ashraf Noor and the Institute's director Vivian Liska moderated a panel discussion on the resonances and differences of these diverse perspectives. In this way, the evening's format not only honored the complexity of Levinas's work but also, and perhaps more importantly, underscored the attentive openness that characterizes the UCSIA/IJS Chair, which time and again seeks for dialogue across differences and, perhaps, precisely thanks to these differences.

After UCSIA director Stijn Latré warmly opened the evening, Shmuel Wygoda drew our attention to Levinas's impact on philosophy and Jewish thought from within a line of thinkers including Moses Mendelssohn, Hermann Cohen, and Franz Rosenzweig. By looking into the idiosyncrasies of Levinas's Talmudic studies, Wygoda showed that Levinas's constant objective was to translate that which initially seems particular to the Talmud and Jewish tradition, into something accessible for all people of good will. Wygoda's lecture was itself characterized by the same intention that he highlighted in Levinas's work: to transform the preconception of Talmudic particularism into a Jewish universalism that is open to all.

Marcel Poorthuis, René Dausner, Shmuel Wygoda en Arthur Cools

The next lecture, by Marcel Poorthuis, likewise started from Levinas's Talmudic lectures. Using Levinas's central thought – the irreducible difference between oneself and the other – Poorthuis showed how Levinas's reflections on forgiveness pose a challenge for a Christian idea of almighty forgiveness. Levinas continually reminds us of a responsibility between oneself and one's neighbor which is one's unique obligation, and which asks us to always consider the integrity of the other. This implies not only that forgiving in the name of, or even at the

TERUGBLIK 2019-2020

expense of, another is unethical but also that nobody can lift us from this responsibility, not even God, though He might continue to challenge each of us.

Next, Arthur Cools's contribution pointed to Levinas's more general philosophical endeavor influenced by Husserl and Heidegger: trying to thematize something which precedes being in order to open up ontology. By emphasizing three central methodological devices of Levinas's work – phenomenology, de-formalization, and reduction – Cools specified Levinas's sensitivity for the mismatch between conceptual discourse and experience, his permanent contestation of given meanings, and his search for a philosophy other than being. In short, there is something at work which withholds the positive act of establishing meaning. As Cools explained, Levinas's philosophical ambition cannot be confined to a Jewish legacy, precisely because it breaks open discourse from within.

Finally, René Dausner reflected on Levinas's understanding of transcendence from a theological perspective that goes back to Descartes's idea of infinity. Dausner showed how Levinas radically challenges Christian theology, as Levinas proposes an idea of infinity revealing itself within the finite. Levinas's search for transcendence within the immanent and the idea of the infinite as constitutive for, yet not reducible to, one's own consciousness proposes a re-entrance of transcendence into our modern condition which does not need a positive godly First Other, an Absolute Other, but instead introduces a transcendence which leads us to the point of absence.

In this way, each of the lectures contributed towards establishing a nuanced yet complex and engaging basis for an evening devoted to Emmanuel Levinas. Indeed, Emmanuel, a Hebrew name meaning "God is with us," is perhaps itself already a prefiguration of the Levinasian idea of difference within the same – an idea entirely in line with what the UCSIA/IJS Chair stands for: the possibility of a joint search and the fertility of an ongoing exchange of ideas from myriad different voices.

Sebastian Müngersdorff

8STE HERMAN TOB-LEZING

HENDRIK WERKMAN, MARTIN BUBER EN DE "CHASSIDISCHE LEGENDEN"

Dr. Han Steenbruggen (Museum Belvédère) en Prof. Dr. em. Bernd Witte (Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf)

12 maart 2020

Jaarlijkse lezing over Jodendom en moderne en hedendaagse kunst in samenwerking met de Vrienden van het M HKA en ter ere van wijlen Herman Tob (1936-2011).

Het Instituut voor Joodse Studies organiseert jaarlijks een Herman Tob-lezing rond moderne en hedendaagse kunst en Jodendom, en dit in samenwerking met de Vrienden van het MuHKA en ter ere van wijlen Herman Tob (1936-2011), een groot verzamelaar van moderne en hedendaagse kunst en actief betrokken bij musea in Israël. De 8ste Herman Tob-lezing had plaats op donderdag 12 maart 2020 te 19.00 uur in gebouw R op de Stadscampus van de Universiteit Antwerpen. De lezing handelde over Hendrik Werkman, Martin Buber en de "Chassidische Legendes" door Dr. Han Steenbruggen en Prof. Dr. em. Bernd Witte.

In een eerste lezing sprak Prof. Bernd Witte van de Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf over "Martin Buber's Way to Hasidism". Opgegroeid in Lemberg (Lviv) in Oekraïne, de stad van zijn grootouders, kwam Martin Buber in direct contact met het Chassidisme. Door zijn publicaties in de Duitstalige cultuur heeft hij deze vroege ervaringen kunnen introduceren in het Europees cultureel geheugen. Deze boeiende lezing in het Engels handelde over de verschillende wijzen waarop Buber geslaagd poogde om het "Corpus Chassidicum" te redden. Drie werken werden onder de loep genomen: *The Tales of Rabbi Nachman* (1906), *The Legend of the Baal-Shem* (1908), en de *Tales of the Hasidim* (1946/1949).

In de tweede lezing handelde Han Steenbruggen, directeur-conservator van het mooie Museum Belvédère te Heerenveen in Nederland over "Hendrik Werkman – Verhalend Beelden". Hendrik Werkman (1882-1945) geldt als één van de belangrijkste Nederlandse kunstenaars uit de eerste helft van de twintigste eeuw. Als schilder sloot hij zich in 1920 aan bij de progressieve kunstenaarskring *De Ploeg* in zijn woonplaats Groningen.

TERUGBLIK 2019-2020

Het groepsélan resulteerde in een modernistische stroming en bij hem vooral ook in experiment. De belangrijkste uitingen daarvan waren zijn experimenten met drukkersmateriaal. Met een eenvoudige pers en materialen uit de zetkast maakte Werkman in 1923-1924 zijn eerste druksels: krachtige composities die aansloten bij de vormtaal van het constructivisme. Als hem tijdens de oorlogsjaren door zijn vriend dominee August Henkels de *Chassidische Legenden* van Martin Buber worden aangereikt, is hij onmiddellijk gegrepen.

Bernd Witte, Han Steenbruggen en Ernest Van Buynder

De vertellingen inspireren Werkman tot twee suites van elk tien kleurrijke druksels. De suites worden door de clandestiene uitgeverij *De Blauwe Schuit* verspreid onder vrienden. Tot op de dag van vandaag gelden ze als één van de belangrijkste artistieke manifesten tegen censuur, onderdrukking en cultuurdiscriminatie. Het leven van de verzetsman Hendrik Werkman kwam tot een triest einde toen hij in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog door de nazi-Duitsers gefusilleerd werd. Zijn laatste werken werden in beslag genomen en gingen bij een brand tijdens de bevrijding van Groningen verloren.

De zitting werd afgesloten door een geanimeerde vragenronde en een aangename receptie aangeboden door mevrouw Tob.

Ernest Van Buynder, erevoorzitter M HKA

Internationale studiedag

DOORBRAGEN EN STRUIKELSTENEN IN DE ACTUELE DIALOOG TUSSEN JODEN, CHRISTENEN EN MOSLIMS

28 oktober 2020

Webinar ter ere van 20 jaar Tertio, georganiseerd in samenwerking met UCSIA en Tertio.

Naar aanleiding van zijn 20ste verjaardag zette het christelijke opinieweekblad Tertio, in samenwerking met het Instituut voor Joodse Studies en UCSIA, de dialoog in de kijker. Wat zijn de meest recente stappen in de dialoog tussen christenen/katholieken, joden en moslims? Welke doorbraken waren er? Welke vragen blijven nog onbeantwoord en via welke thema's kan de dialoog verdergaan? En, ten slotte, hoe kunnen de drie geloofsgemeenschappen samenwerken om antisemitisme en islamofobie te bestrijden? Over deze vragen gingen experts Etienne Vetö en Felix Körner sj in gesprek met vertegenwoordigers van de drie verschillende geloofsovertuigingen, waaronder Rabbijn David Meyer van het Centre Cardinal Bea for Judaic Studies van de Pauselijke Universiteit Gregoriana in Rome.

In zijn lezing poogde priester Etienne Vetö de huidige staat van de joods-christelijke dialoog te evalueren. Het eerste deel van zijn lezing was gewijd aan de mijlpalen gerealiseerd door de documenten van de kerk en door enkele rabbijnse teksten, vooral de recentste. Wat die doorbraken indrukwekkend maakt, is dat ze er zijn gekomen na eeuwen van wederzijdse tegenstellingen, minachting, haat, beschuldigingen – en aan christelijke zijde, de Jodenvervolging. In het tweede deel van zijn lezing kaartte Vetö een aantal problemen en struikelstenen van de huidige en toekomstige dialoog aan, waarbij hij ook probeerde enkele ideeën voor vooruitgang aan te reiken. Het eerste deel draaide dus om documenten, omdat ze de indrukwekkendste doorbraken in de joods-christelijke dialoog zijn. Een van de struikelblokken is de aanvaarding en toe-eigening van deze teksten door iedereen, zowel joden als christenen.

David Meyer

Rabbin David Meyer reageerde op de lezing van Vetö door te stellen dat de echte “zenuw” van de dialoog kan worden teruggebracht tot één enkel woord: vriendschap. De vriendschap tussen de joodse en christelijke tradities. Zonder die vriendschap had niets bereikt kunnen worden. Vanuit een onderzoek naar de vriendschap probeerde Rabbin Meyer de vraag over verantwoordelijkheid jegens de niet-gelovigen te beantwoorden. De persoonlijke vriendschap van de pioniers van de dialoog veranderde in een vriendschap tussen twee religieuze tradities waar “geloof en geloof elkaar ontmoeten, geen ketterij of vals geloof”. Niet alleen joden en christenen die spreken en samenwerken, maar ook het jodendom en het christendom, als religieuze entiteiten, die hun gedeelde theologische wortels erkennen en hun vele respectieve uiteenlopende paden waarderen.

Theoloog en islamwetenschapper priester Felix Körner behandelde vooral de wijze waarop de diverse pausen de dialoog met de moslims hebben benaderd: “Doorheen de eeuwen kwamen sommige christenen en moslims heel goed overeen op persoonlijk vlak. Er is zelf sprake van levenslange vriendschappen. Maar het Tweede Vaticaanse Concilie verhief de relaties tot een officieel niveau: van de gewone ontmoeting naar de dialoog.”

Mgr. Johan Bonny, bisschop van Antwerpen, ziet gelijklopende vragen en uitdagingen binnen alle gemeenschappen – joden, moslims en christenen – voor de onderlinge dialoog en verbinding. In elke groep bestaan grote verschillen van historische en culturele achtergrond, van taal en waardenpatroon, van geloofsinterpretatie en observantie. Gelijkenis én verschil zijn beiden relevant: juist de liefde heeft beide nodig. Er is huiswerk dat samen verricht moet worden, en er is huiswerk dat elke godsdienst voor zich moet verrichten. Dat huiswerk gaat niet enkel over de vraag wat we over onszelf denken, maar ook en vooral over de vraag wat we over de anderen denken (wat *Nostra Aetate* in 1965 was/is voor de katholieken).

Het webinar is te herbekijken op het YouTube-kanaal van het Instituut voor Joodse Studies.

Samenwerking van het Instituut voor Joodse Studies aan volgende online wetenschappelijke bijeenkomsten:

THE 2nd ANNUAL ELSE LASKER-SCHUELER LECTURE

28 juni 2020

Abigail Jussuf's Kronungsrede über Theben, 1914, Brenner-Archiv, Universität Innsbruck.

In samenwerking met het Franz Rosenzweig Minerva Center, het Leo Baeck Institute Jerusalem en het Departement Duits van de Hebrew University, organiseerde het Instituut voor Joodse Studies de online lezing ‘Deborah in Captivity’ or ‘Beyond the World?’ Else Lasker-Schüler’s Hebrew Reception door Dr. Ido Telem (University of Chicago), met een respons van Prof. Ilana Pardes (Hebrew University) en Prof. Galili Shahr (Leo Baeck Institute Jerusalem).

Ido Telem

JUDAISM AND HERESY: THE CASE OF SPINOZA, FREUD, AND TCHERNICHOVSKY

16 november 2020

In samenwerking met het Anne Tanenbaum Centre for Jewish Studies en het Baltimore Hebrew Institute, Towson University, organiseerde het Instituut voor Joodse Studies dit webinar ter gelegenheid van de publicatie van het boek *Canonization and Alterity. Heresy in Jewish History, Thought, and Literature* (eds. Gilad Sharvit en Willi Goetschel, De Gruyter, 2020), het 14de volume in de reeks "Perspectives on Jewish Texts and Contexts" onder redactie van Prof. Vivian Liska. Pannelleden waren Prof. Robert Alter (University of California, Berkeley), Prof. Willi Goetschel (University of Toronto) en Prof. Gilad Sharvit (Towson University). Het webinar werd gemodereerd door Prof. Benjamin Fischer (Towson University).

The Anne Tanenbaum Centre for Jewish Studies and the Baltimore Hebrew Institute at Towson University co-present:
The Roz and Ralph Halbert Fund in Jewish Studies

"JUDAISM AND HERESY: THE CASE OF SPINOZA, FREUD, AND TCHERNICHOVSKY"

Monday, November 16 at 4:00pm ET

PANELISTS INCLUDE:

PROFESSOR
ROBERT ALTER
UNIVERSITY OF
CALIFORNIA, BERKELEY

PROFESSOR
WILLI GOETSCHEL
UNIVERSITY OF TORONTO

PROFESSOR
GILAD SHARVIT
TOWSON UNIVERSITY

MODERATED BY:

PROFESSOR BENJAMIN FISHER, TOWSON UNIVERSITY

NO registration required. Open to the public. To attend, [CLICK HERE](#)

Anne Tanenbaum Centre for Jewish Studies
UNIVERSITY OF TORONTO

מרכז למדעי היהדות

Baltimore
Hebrew
Institute

Lezing van Efrat Gal-Ed met Paul Gybels, 5 maart 2020

Voor de taalcursussen schrijft u zich in bij het Instituut voor Joodse Studies. De taalcursussen lopen over het hele academische jaar. De cursussen Joodse Studies lopen over één semester (met uitzondering van Studium Generale Joodse Studies).

CURSUS	CURSUSGELD	LEERKRACHT	DAG	UUR	LOKAAL*	1ste les 2de sem. 20-21
HEBREEUWS I	€ 150 (€ 90)	A. Malinsky	MAANDAG	18.00-19.30 u	Online	08/02
HEBREEUWS II	€ 150 (€ 90)	A. Malinsky	MAANDAG	19.45-21.15 u	Online	08/02
LEESGROEP HEBREEUWS	GRATIS	A. Malinsky	DONDERDAG	19.00-20.00 u	Online	enkel 1ste sem.
JIDDISCH I	€ 150 (€ 90)	P. Gybels	DINSdag DINSdag	13.30-15.00 u 19.00-20.30 u	Online Online	09/02 09/02
JIDDISCH II	€ 150 (€ 90)	P. Gybels	DONDERDAG DONDERDAG	13.30-15.00 u 18.00-19.30 u	Online Online	11/02 11/02
JIDDISCHE LEESKRING	GRATIS	P. Gybels	WOENSDAG	19.30-21.30 u	Online	10/02

* Door de coronacrisis wordt er ook in het 2de semester van academiejaar 2020-21 tot nader order geopteerd voor online onderwijs.

INSCHRIJVEN gebeurt door middel van het **inschrijvingsformulier** dat u rechtstreeks kan invullen op onze website: www.uantwerpen.be/ijs

Het cursusgeld schrijft u over op het rekeningnummer **IBAN BE02 7350 0853 1540** (BIC KREDBEBB) van het Instituut voor Joodse Studies Universiteit Antwerpen, p.a. Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen met als mededeling: cursus + naam.

- Het bedrag tussen haakjes betreft het verminderde cursusgeld. Hiervoor komen in aanmerking:
 - studenten
 - werkzoekenden | uitkeringsgerechtigden
 - mindervaliden met een inkomensvervangende tegemoetkoming
 - 60+
 - personeel UAntwerpen

De taalcursussen kunnen enkel nog per gewone overschrijving betaald worden (geen opleidingscheques).

Het IJS is niet erkend om een attest voor het verkrijgen van betaald educatief verlof uit te vaardigen.

Voor de cursussen Joodse Studies schrijft u zich in op de studentenadministratie.

Alle aangeboden cursussen kunnen afzonderlijk als keuzevak gevolgd worden door de studenten Letteren en Wijsbegeerte (in te passen in de vrije ruimte). De aangeboden cursussen kunnen ook afzonderlijk worden gevolgd door studenten uit een andere studierichting of door niet-studenten van de Universiteit Antwerpen door middel van het afsluiten van een creditcontract.

CURSUSSEN 2 ^{DE} SEMESTER	Cursusgeld ^o	Docent	Dag	Uur	Lokaal*	1 ^{ste} les
STUDIUM GENERALE JOODSE STUDIES **	€ 280.3	J. Klener e.a.	DONDERDAG	20.00 – 22.00 u	Online	11/02
ERVARING EN HERINNERING IN DE DUITSE-JOODSE LITERATUUR	€ 280.3	T. Ernst	MAANDAG	13.00 – 15.00 u	Online	08/02
LITTÉRATURE FRANÇAISE HORS FRANCE (MOYEN ORIENT, AFRIQUE, ANTILLES)	€ 315.4	K. Gyssels	WOENSDAG	13.00 – 16.00 u	Online en (onder voorbehoud) D.424	10/02

* Door de coronacrisis wordt er ook in het 2de semester van academiejaar 2020-21 tot nader order geopteerd voor online onderwijs.

** Het Studium Generale bestaat uit een inleidende les gegeven door Prof. J. Klener, gecombineerd met een keuze van 10 donderdagavondlezingen uit het lezingenprogramma georganiseerd door het Instituut. De datum voor de les met Prof. Klener wordt bepaald in samenspraak met de studenten. Voor meer informatie gelieve contact op te nemen met het Instituut:
+32 (0)3 265 52 43 / ijs@uantwerpen.be.

INSCHRIJVEN gebeurt in drie stappen:

1. **Aanmelding:** in te vullen op www.uantwerpen.be/inschrijven.
2. **Aanvraagformulier creditcontract online:**
forms.uantwerpen.be/nl/formulieren/studenten/flw/creditcontract/.

Voor bijkomende informatie:

Mevr. Kathlijn Pittomvils
Sint-Jacobsmarkt 13 (SJ.014)
2000 Antwerpen
+32 (0)3 265 45 64
kathlijn.pittomvils@uantwerpen.be

3. **Creditcontract:** digitaal af te sluiten.

Voor de vakken van het tweede semester kan men zich inschrijven tot 14 februari 2021.

Opgelet

- ▶ De cursus Studium Generale Joodse Studies is een jaaropleidingsonderdeel. Dit betekent dat u zich voor deze cursus enkel in het 1ste semester kan inschrijven.
- Voor het academiejaar 2020-2021 bestaat het inschrijvingsgeld uit een eenmalige inschrijvingssom van 245,2 euro + 11,7 euro per studiepunten.
- ▶ De algemene toelatingsvoorwaarde voor een inschrijving met een creditcontract is houder zijn van een diploma van het secundair onderwijs. Vergeet dus niet uw diploma van het secundair onderwijs en uw identiteitskaart mee te brengen. Deze documenten worden ter plaatse gekopieerd.

Het Instituut voor Joodse Studies biedt taalcursussen hedendaags Hebreeuws en Jiddisch aan op twee beheersingsniveaus.

HEDENDAAGS HEBREEUWS I

Aäron Malinsky

Studenten leren het Hebreeuwse alfabet en verwerven de vaardigheid om Hebreeuws te lezen en te schrijven. In interactieve seminars bouwen ze een basiswoordenschat op, alsook een basiskennis van de Hebreeuwse grammatica.

HEDENDAAGS HEBREEUWS II

Aäron Malinsky

Na een beknopte herhaling van de kennis verworven tijdens het eerste niveau worden de woordenschat en grammatica uitgebreid. Het praktische gedeelte van de cursus is gericht op het lezen van langere teksten en vertalingen. Naast schriftelijke en mondelinge taalbeheersing komen ook aspecten van de Joodse cultuur aan bod.

Gedetailleerde informatie over tijdstip, plaats en inschrijving vindt u op blz. 10.

In het verlengde van de cursus Hebreeuws wordt een Hebreeuwse leesgroep aangeboden.

LEESGROEP HEBREEUWS

Van Tora naar Horah

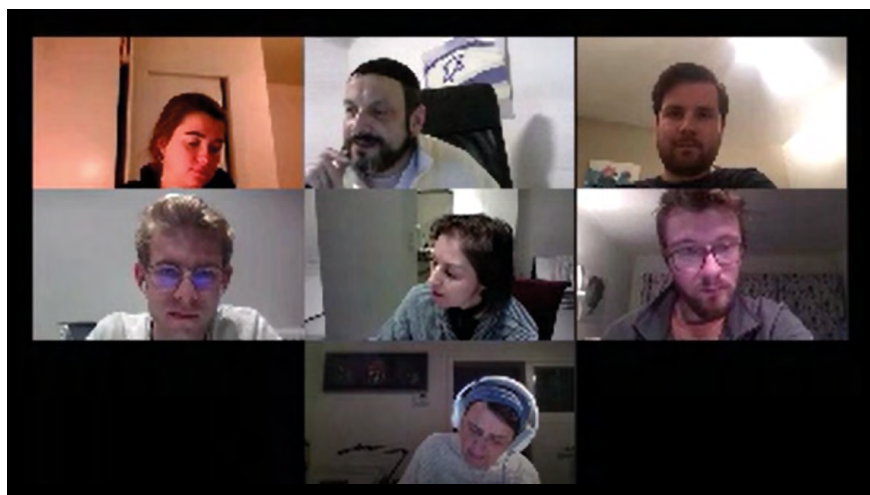
In de Hebreeuwse leesgroep worden teksten uit de Tenach en de Sidoer afgewisseld met modern Israëlisch proza, waaronder vooral gedichten, liedjes en af en toe een Israëlische film (met Nederlandse ondertiteling). Zo worden de Israëlische en Joodse cultuur vanuit het Hebreeuws belicht. De teksten worden telkens ter voorbereiding voor de komende les meegegeven. Uitgaand van de verbuigingen en woorden die in de teksten voorkomen, zullen ook korte woordenschat- en grammaticasessies in de leesgroep geïntegreerd worden.

Concept, voorbereiding en begeleiding

Aäron Malinsky

Tijdstip

Deze bijeenkomsten vonden in het academiejaar 2020-2021 plaats in het 1ste semester.

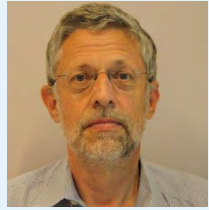

Online cursus Hebreeuws

Het Instituut voor Joodse Studies biedt taalcursussen hedendaags Hebreeuws en Jiddisch aan op twee beheersingsniveaus.

JIDDISCH I

Ir. Paul Gybels

Het eerste niveau van de cursus Jiddisch heeft tot doel de cursisten het Jiddisch te leren lezen en schrijven. Nadruk wordt gelegd op het verwerven van grammaticale kennis en het opbouwen van een basiswoordenschat, zodat de cursisten op het einde van het eerste niveau in staat zijn zelfstandig eenvoudige teksten te lezen. Er wordt ook ruim aandacht besteed aan conversatie.

De cursus Jiddisch I kan zowel als dag- of als avondcursus gevolgd worden.

JIDDISCH II

Ir. Paul Gybels

In het tweede niveau ontwikkelen cursisten verder hun kennis van de Jiddische grammatica en woordenschat door het lezen van literaire teksten en eenvoudige krantenartikelen en door gerichte oefeningen. Alles wordt in het werk gesteld om cursisten de vaardigheden bij te brengen om het Jiddisch vlot te kunnen lezen, schrijven en spreken.

De cursus Jiddisch II kan zowel als dag- of als avondcursus gevolgd worden.

Gedetailleerde informatie over tijdstip, plaats en inschrijving vindt u op blz. 10.

In het verlengde van de cursus Jiddisch bestaat er sinds het academisch jaar 2002-2003 een succesvolle en levendige leesgroep Jiddisch, de *Leyenkrayz*.

LEESGROEP JIDDISCH

Wie ooit taallessen Jiddisch heeft gevolgd of op een andere manier met Jiddisch vertrouwd is, kan in de *Leyenkrayz* (leeskring) onder begeleiding van Paul Gybels het contact met deze taal onderhouden. Gedurende een jaar wordt, tijdens tweewekelijkse bijeenkomsten, één belangrijk werk uit de Jiddische literatuur integraal gelezen. Om beurten lezen de deelnemers een stuk van de tekst voor (gevoerde lezers enkele bladzijden, wie nog niet zo vlot leest enkele paragrafen), daarna is er tijd voor verklaring en discussie.

We hervatten onze lectuur van Aaron Zeitlins roman *Brenendike erd* (1937). Gebaseerd op historische gebeurtenissen is *Brenendike erd* tegelijk een spionageroman, liefdesroman, avonturenroman en in zekere mate een parodie op alle drie die genres. In de dorre landschappen van een Palestina waar Turken en Engelsen tijdens de Eerste Wereldoorlog verwoed slag leveren en waar de eerste Joodse nederzettingen zijn ontstaan, weeft het Joodse spionagenetwerk Nili zijn web. Het boek werd in het Frans vertaald door Ariel Sion (*Terre brûlante*, reeks "Domaine yiddish". Parijs: Liana Levi, 1996).

Aaron Zeitlin, een zoon van de bekende godsdienstfilosoof Hillel Zeitlin (1871-1942), werd geboren in Wit-Rusland, bracht een deel van zijn jeugd door in Vilnius, maar begon pas te schrijven, in het Jiddisch en bij gelegenheid ook in het Hebreeuws, toen hij in Warschau woonde. Zijn werk is doordrongen van het gedachtegoed van zijn vader en het probleem van de Joodse identiteit, zowel religieus als politiek.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog bevond Zeitlin zich toevallig in New York om er de Amerikaanse première van zijn toneelstuk *In keynems land* bij te wonen. Zijn hele familie werd door de nazi's vermoord.

Zeitlin bleef in New York, was er verbonden aan de Jiddische krant *Der Morgn-zshurnal* en doceerde Hebreeuwse literatuur aan het Jewish Theological Seminary. Hij schreef ook de tekst van het bekende Jiddische liedje *Donna donna* uit Sholom Secunda's musical *Esterke* (1941) dat wereldwijd bekend werd in de vertolking door Joan Baez.

De tekst van *Brenendike erd*, een uitgebreide verklarende woordenlijst en een register van persoons- en plaatsnamen worden ter beschikking gesteld door de begeleider. Deze kunnen ook op de website www.uantwerpen.be/ijs gedownload worden.

Concept: Herman Note en Dominique Dossche

Voorbereiding en begeleiding: Ir. Paul Gybels

Tijdstip: Bijeenkomsten 2de semester 2020-2021: 10 en 24 februari / 10 en 24 maart / 21 april / 5 en 19 mei / 2 en 16 juni.

Telkens op woensdagavond van 19.30 - 21.30 uur.

Bij het kiezen van de data wordt rekening gehouden met religieuze feestdagen en vakantieperiodes.

Plaats: Online.

Meer informatie: paul.gybels@uantwerpen.be

INLEIDING TOT DE JOODSE CULTUUR

Prof. dr. Karin Hofmeester

De cursus “Inleiding tot de Joodse Cultuur” geeft inzicht in de belangrijkste elementen van het Joodse geloof en de Joodse geschiedenis. Studenten kunnen na afloop de begrippen die bepalend zijn voor de Joodse identiteit interpreteren en zij kunnen de wisselwerking tussen de voortdurende aanpassing en de zorg om het behoud van het “eigene” als rode draad in de Joodse geschiedenis herkennen. Zoveel mogelijk wordt dit aan de hand van levensverhalen en tekstfragmenten van invloedrijke Joodse geleerden, schrijvers en intellectuelen geïllustreerd. Verder wordt aandacht besteed aan het dagelijks leven in Joodse gemeenschappen in verschillende periodes en gebieden.

INLEIDING TOT DE JOODSE CULTUUR 2

Prof dr. Karin Hofmeester en Prof. dr. Vivian Liska

Dit vak is specifiek gericht op de Taal en Letterkunde-studenten van de Universiteit Antwerpen en bestaat uit het bijwonen van de cursus “Inleiding tot de Joodse Cultuur” met daarbij een verplicht aanvullend programma dat bestaat uit het bijwonen van vijf donderdagavondlezingen uit de semestriële lezingenreeks van het Instituut voor Joodse Studies.

STUDIUM GENERALE JOODSE STUDIES

Prof. dr. Julien Klener

De cursus “Studium Generale Joodse Studies” bestaat uit een inleidende les door Prof. dr. Julien Klener en een keuze van tien donderdagavondlezingen uit het aanbod van het Instituut voor Joodse Studies, gegeven door gerenommeerde gastsprekers uit binnen- en buitenland. Tijdens de inleidende les wordt er uitgebreid aandacht besteed aan de oudere geschiedenis van het jodendom. De avondlezingen benaderen vervolgens het jodendom vanuit de meest diverse invalshoeken (historisch, cultureel, literair, religieus, filosofisch, sociologisch) en periodes.

JODENDOM EN FILOSOFIE

Prof. dr. Vivian Liska – met medewerking van Drs. Dennis Baert

Deze cursus beoogt een historische en thematische ‘basisgeletterdheid’ in de Joodse filosofie aan te reiken. Na de inleiding waarin het concept Joodse filosofie zelf aan een kritische beschouwing wordt onderworpen en enkele – voor de later filosofische en theologische ontwikkelingen – belangrijke basisconcepten van het jodendom worden verhelderd, wordt er geopteerd voor de methode van een historisch overzicht van de oudheid tot vandaag. De zwaartepunten liggen bij het Middeleeuwse Rationalisme en de kritiek erop, de Verlichting, de radicale Joodse filosofie van de 20ste eeuw en de ‘political turn’ van het hedendaagse Joodse denken.

FRANZ KAFKA: KURZPROZA (in het Duits)

Prof. dr. Vivian Liska

Na een inleidend overzicht van de historische, literaire en receptie-esthetische context van Kafka’s werk, wordt een selectie van prozateksten van deze auteur belicht en geïnterpreteerd. Vanuit verschillende perspectieven – filosofisch, sociologisch, psycho-analytisch, retorisch – worden aanzetten tot interpretatie aangeboden en uitgetoetst, zodat de studenten zowel inzicht verwerven in Kafka’s werk, als in het potentieel van verscheidene vooral recente – interpretatieve referentiekaders. Speciale aandacht zal hierbij besteed worden aan de Joodse dimensie van het oeuvre.

ERVARING EN HERINNERING IN DE DUITSS-JOODSE LITERATUUR (in het Duits)

Prof. dr. Thomas Ernst

Herinnering, reflectie en, indien mogelijk, verwerking kunnen sterke eigenschappen van literaire teksten zijn. In dit vak lezen wij literaire teksten uit de 20ste en 21ste eeuw om de Duits-Joodse geschiedenis en de gevolgen van de Holocaust beter te begrijpen. Daarnaast vragen wij ons af op welke specifieke manier literaire teksten en verschillende literaire genres de manieren van reflectie, herinnering en verwerking beïnvloeden.

In een eerste stap lezen wij liefdesgedichten van Else Lasker-Schüler (1869-1945) uit de tijd vóór de Eerste Wereldoorlog, om dan naar de tijd van het Nationaalsocialisme over te gaan waarin “Die Schachnovelle” (1942) van

Stefan Zweig als één van de belangrijkste voorbeelden van de exilliteratuur over het fascisme vertelt. Gedichten van Nelly Sachs (1871-1970), Peter Weiss' documentair theaterstuk "Die Ermittlung" (1965) en Ruth Klügers autobiografie "weiter leben. Eine Jugend" (1992) herdenken op verschillende literaire manieren de Holocaust. Het theaterstuk "Alles kann passieren. Ein Polittheater" (2018) integreert fragmenten uit het hedendaagse politieke discours. Wij lezen deze teksten vooral om beter te kunnen begrijpen hoe de Duits-Joodse geschiedenis in deze periode verandert. Daarnaast vragen wij ons af op welke specifieke manier literaire teksten en verschillende genres de Holocaust reflecteren. Hierbij passen wij de belangrijkste technieken van de literaire analyse toe op gedichten, theaterteksten en epische teksten. Ten slotte kijken wij ook naar de constructie van geslacht en de materialiteit van het medium literatuur in deze teksten.

LITTÉRATURE FRANÇAISE HORS FRANCE (MOYEN ORIENT, AFRIQUE, ANTILLES) (in het Frans)

Prof. dr. Kathleen Gyssels

In dit college worden een aantal auteurs uit het Midden-Oosten, Franstalig Afrika, Haïti en de Antillen bestudeerd. Theoretische concepten van Albert Memmi, Jacques Derrida en Hélène Cixous worden ingezet op fictieve teksten van auteurs die vanuit hun opvoeding en jeugd in een Franstalige kolonie met multi-etnische achtergrond concepten als "double bind" en "third zone" illustreren. Zij zijn uitstekende "observers" van de spanning tussen religieuze gemeenschappen en etnische minderheden, zowel in het Midden-Oosten als in Frankrijk, omdat zij tegelijkertijd in- en outsiders van Arabische en Afrikaanse landen zijn en Joodse wortels hebben. Het is namelijk in dit "gastvrije" land dat zij zich allemaal hebben gevestigd en waar ze met dezelfde vragen worstelen. Gaston-Paul Effa (Kameroen) en L.P. Dalember (Haïti) zijn in hun romans bruggenbouwers tussen de Joodse en Zwarte diaspora en brengen de repercussies en "littekens" van de Tweede Wereldoorlog in verband met elkaar. Problemen als religieuze intolerantie, de moeilijke verstandhouding tussen de generaties, diaspora en de facetten van de multi-culturele samenleving vandaag worden via de teksten nader bestudeerd.

Gedetailleerde informatie over tijdstip, plaats en inschrijving vindt u op blz. 11.

Cursussen 2020-2021	Contacturen	Studiepunten	Semester
HEDENDAAGS HEBREEUWS I	30	3	1+2
HEDENDAAGS HEBREEUWS II	30	3	1+2
JIDDISCH I	30	3	1+2
JIDDISCH II	30	3	1+2
INLEIDING TOT DE JOODSE CULTUUR	30	3	1
INLEIDING TOT DE JOODSE CULTUUR 2	45	6	1
STUDIUM GENERALE JOODSE STUDIES	30	3	1+2
JODENDOM EN FILOSOFIE	30	6	1
FRANZ KAFKA	30	3	1
ERVARING EN HERINNERING IN DE DUITSS-JOODSE LITERATUUR	30	3	2
LITTÉRATURE FRANÇAISE HORS FRANCE	45	6	2

Alle lezingen vinden online plaats en zijn gratis toegankelijk mits aanmelding bij ijs@uantwerpen.be. U ontvangt vervolgens de weblink naar de lezing.

Donderdag 11 februari 2021 om 20.00 uur

DIVINE CONTINGENCY: LAW, HUMOR, PERFORMANCE, AND PLAY

Prof. Dr. Christine Hayes | Yale University

Lezing in het Engels

In late antiquity, some Jews began to think of the divine Torah as natural law – an absolute and immutable law transcending historical time. Other ancient Jews, particularly the Talmudic rabbis, resisted this new way of thinking and elaborated a conception of divine law as a contingent and dynamic phenomenon unfolding in historical time. This lecture applies insights from performance studies, as well as theories of humor and play, to illuminate the rabbis' surprising and counter-cultural construction of a dynamic, responsive, and historically embedded divine law.

Christine Hayes is Weis Professor of Religious Studies in Classical Judaica at Yale University and specializes in Talmudic-midrashic studies. Her books include *Between the Babylonian and Palestinian Talmuds* (1997 Salo Baron prize); *Gentile Impurities and Jewish Identities* (a 2003 National Jewish Book Award finalist); and *What's Divine about Divine Law? Early Perspectives* (2015 National Jewish Book Award in Scholarship; 2016 award from the American Publishers Association; 2016 Jordan Schnitzer Book Award). Edited volumes include *The Cambridge Companion to Judaism and Law* (2017); and *Classic Essays in Rabbinic Culture and History* (2018). She has authored two introductory volumes (*The Emergence of Judaism and Introduction to the Bible*) as well as numerous journal articles. Hayes is a Senior Research Fellow with the Shalom Hartman Institute of North America, and recently served as the President of the Association for Jewish Studies.

UCSIA/IJS-Leerstool

Donderdag 18 februari 2021 om 20.00 uur

AU NOM DE LA SÉPARATION : JUDAÏSME ET CHRISTIANISME À L'ÉPREUVE

Prof. Dr. Danielle Cohen-Levinas | Université Paris IV Sorbonne

Lezing in het Frans, georganiseerd in samenwerking met UCSIA.
Een Nederlandstalige vertaling wordt voorzien.

Aanmelden voor deze lezing via www.ucsia.org.

Nous le savons, le judaïsme et le christianisme sont deux religions abrahamiques qui ont en commun un texte: *La bible hébraïque*. Ce fondement commun a subi, à partir du IIème siècle, de l'intérieur même du judaïsme, ce que nous appelons une *séparation*. Que signifie *séparation*, d'un point de vue tant historique que théologique et philosophique ?

Nous proposons d'interroger ce concept de *séparation* à la lumière des grandes interrogations qui ont jalonné, dans l'histoire de notre civilisation, les rapports entre judaïsme et christianisme. La question de la séparation implique dès lors que nous prenions en considération des divergences irréductibles qui sont, selon nous, la condition de possibilité d'un véritable dialogue, fraternel, fécond et réparateur. Nous nous appuyons sur des textes de philosophes, en particulier ceux de Franz Rosenzweig et d'Emmanuel Levinas, pour comprendre où se situe les enjeux de la *séparation*. Qu'en est-il aujourd'hui de la réflexion sur ce face-à-face ininterrompu entre judaïsme et christianisme ?

Ancienne élève du Conservatoire National Supérieur de Musique, de l'Ecole Normale Supérieure de musique et de l'Université Paris IV et Paris I Sorbonne, **Danielle Cohen-Levinas** est philosophe et musicologue. Professeure à l'Université Paris IV Sorbonne

depuis 1998, elle a fondé en 2011 le *Collège des études juives et de philosophie contemporaine – Centre Emmanuel Levinas*. Elle est chercheure-associée aux Archives Husserl de Paris à l'Ecole Normale Supérieure de la rue d'Ulm. Ses domaines de recherches et de spécialisation sont : l'esthétique musicale, la philosophie contemporaine, la post-phénoménologie française et la philosophie juive allemande. Elle est la Présidente des *Cahiers Maurice Blanchot* qu'elle a fondé en 2010 avec Monique Antelme et Mike Holland. Elle est directrice de collection aux éditions Hermann. Ses ouvrages les plus récents sont *Judaïsme et christianisme dans la philosophie contemporaine* (ed. Danielle Cohen-Levinas et Philippe Capelle-Dumont, Paris, édition du Cerf, 2021) et *L'impardonnable* (Paris, édition du Cerf, 2021).

“MODERN ART IN JEWISH CONTEXTS” LEZING

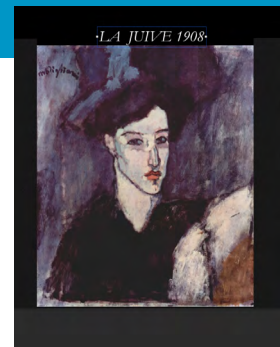
Woensdag 24 februari 2021 om 20.00 uur

AMEDEO MODIGLIANI, A JEW FROM LIVORNO IN THE PARISIAN AVANT-GARDE

Dr. Annie Cohen-Solal | kunsthistorica en schrijfster

Lezing in het Engels in samenwerking met de Vrienden van het M HKA en de Commissie Cultuur van de UAntwerpen.

Deze lezing gaat uitzonderlijk door op woensdag.

Although Modigliani (1884-1920) lived a short life, he quickly became the most famous modernist Italian painter, with his portraits reaching astronomic sums in auction sales. But the myth of Modigliani being a “peintre maudit” (cursed painter) – a image of Modigliani which was constructed after his death and which focused on the excesses of bohemian life (alcohol, hashish, etc.) – tended to erase the extraordinary complexity of his work. Moreover, Modigliani's work and trajectory have never been approached from the angle of his status as a Jewish Italian expatriate in Paris. He arrived there in 1906, and associated with most of those who had gathered from across Europe and the United States during the heroic “years of renewal that took on the nature of a spiritual and aesthetic revival.” In Paris, Modigliani did not join any of the organized groups (Fauves, Futurists, Cubists), and remained ferociously independent on the aesthetic front. He formed notable bonds with individual artists (Picasso, Brancusi, Matisse, Soutine, Kisling) and poets (Beatrice Hastings, Anna Akhmatova), though only on a one-to-one basis. If exile indeed shaped the art world, Modigliani, from his enlightened Livornese background, brought a unique sense of “prophetic multiculturalism” into his portraits, which also carried a visionary perception of a Europe that was falling apart.

Annie Cohen-Solal is an academic and writer. Throughout her work, she focuses on interactions between art, literature, and society, with an intercultural twist. After her biography *Sartre: A Life* (1987) became an international success, she became French cultural counselor in the United States, a position she held from 1989 to 1992. In New York, Cohen-Solal's encounter with Leo Castelli led her to shift her interest to the art world. Withing the framework of a manifold project which was to become a social history of the American artist, she published *Painting American* (2001); *Leo Castelli & His Circle* (2010); *New York-Mid Century* (2014),

with Paul Goldberger and Robert Gottlieb; and *Mark Rothko* (2013). In 2013, she became special advisor at the Ecole Normale Supérieure in Paris for the *Nuit Sartre*; in 2014, as general curator of *Magiciens de la terre: retour sur une exposition légendaire*, with Jean-Hubert Martin. As a professor, she has held positions at Tisch School of the Arts (NYU), École des Hautes Études en Sciences Sociales, University of Caen, École Normale Supérieure in Paris, the Freie University of Berlin, and the Hebrew University of Jerusalem. Her next book, *A Foreigner Called Picasso* (Fayard, Paris, 2021; Farrar, Straus & Giroux, New York, 2022), will be accompanied by an exhibition at the National Museum of the History of Immigration in Paris, in partnership with the Musée National Picasso-Paris (October 2021 – February 2022), and by a catalog. Born in Algiers, Annie Cohen-Solal now lives in Paris and Cortona.

Donderdag 4 maart 2021 om 20.00 uur

CE QUE LA JUDÉITÉ FAIT À LA LITTÉRATURE

Prof. Dr. Maxime Decout | Aix-Marseille Université

Lezing in het Frans

La judéité d'un écrivain ou sa mise en fiction sont souvent considérées comme négligeables dans l'interprétation des œuvres. Elles suscitent au mieux le silence, au pire le refus de les prendre en compte. Or les œuvres de Proust, Cohen, Perec, Gary, Modiano, Doubrovsky, décisives à plus d'un titre, doivent aussi leur sens à cette judéité. Certes les écrivains ne sont pas assignables à une identité par essence problématique mais la part qu'occupe la judéité dans leur œuvre n'est pas anodine et ne peut être minimisée. De l'affaire Dreyfus à la création d'Israël en passant par la Seconde Guerre mondiale, la judéité a évolué entre affirmation et dénégaration identitaire. Elle a été en butte aux haines et à la contestation, mais a suscité aussi intérêt, empathie et dialogue. En l'interrogeant, on découvre une autre histoire de la littérature française, souvent négligée, une sorte de contre-histoire de notre littérature qui, par contrecoup, éclaire de manière neuve l'Histoire du XXe siècle.

Professeur à Aix-Marseille université et membre junior de l'Institut universitaire de France, **Maxime Decout** est l'auteur de six essais : *Albert Cohen : les fictions de la judéité* (Classiques-Garnier, 2011), *Écrire la judéité* (Champ Vallon, 2015), *En toute mauvaise foi* (Minuit, 2015), *Qui a peur de l'imitation?* (Minuit, 2017), *Pouvoirs de l'imposture* (Minuit, 2018) et *l'Album Romain Gary* (Bibliothèque de la Pléiade, 2019). Il a dirigé les numéros d'Europe consacrés à Perec (2012), Gary (2014) et Modiano (2015). Il a été en charge de l'édition de *La Disparition*, des *Revenantes* et du *Voyage d'hiver* pour la publication des œuvres de Perec dans la Bibliothèque de la Pléiade (2017). Il est le créateur et le co-directeur avec Nelly Wolf depuis 2014 du séminaire *Écrivains juifs de langue française* à l'université de Lille, ainsi que, depuis 2019, de la LIEJ (association Littérature et Judéité).

Donderdag 11 maart 2021 om 20.00 uur

WEIMAR AND NOW: HOW YIDDISH WRITERS REPRESENTED JEWISH CULTURE IN INTERWAR BERLIN

Prof. Dr. Marc Caplan | Dartmouth College

Lezing in het Engels

In his new book, *Yiddish Writers in Weimar Berlin*, Marc Caplan explores the reciprocal encounter between Eastern European Jews and German culture in the days following World War I. By focusing primarily on a small group of avant-garde Yiddish writers – Dovid Bergelson, Der Nister, and Moyshe Kulbak – working in Berlin during the Weimar Republic, Caplan examines how these writers became central to modernist aesthetics. Through concentrating on the character of Yiddish literature produced in Weimar Germany, Caplan offers not just a new method of seeing how artistic creation is constructed but also a new understanding of the political resonances that result from it. *Yiddish Writers in Weimar Berlin* reveals how Yiddish literature participated in the culture of Weimar-era modernism, how Yiddish writers were active in the literary scene, and how German-speaking Jews read descriptions of Yiddish-speaking Jews so as to uncover the emotional complexity of what the latter had managed to create even in the midst of their confusion and ambivalence in Germany.

Marc Caplan is a native of Louisiana and a graduate of Yale University. In 2003 he earned his Ph.D. in comparative literature from New York University. He has held professorial appointments at Indiana University, Johns Hopkins University, Yale, and the University of Wrocław (Poland), as well as research fellowships at the University of Pennsylvania, Harvard University, the Universität Konstanz (Germany), the Center for Jewish History (New York), and the University of Michigan (Ann Arbor). Prior to writing *Yiddish Writers in Weimar Berlin*, he published *How Strange the Change: Language, Temporality, and Narrative Form in Peripheral Modernisms* – a comparison of Yiddish and African literatures – with Stanford University Press in 2011. He is currently a Brownstone Visiting Professor in Jewish Studies at Dartmouth College.

Donderdag 18 maart 2021 om 20.00 uur

THE QUEEN'S HOSTAGE, THE MAD DUKE, THE COUNTESS AND HER PHYSICIAN: HOW KABBALAH ENTERED EUROPEAN PHILOSOPHY

Prof. Dr. Paul Franks | Yale University

Lezing in het Engels. Deze lezing start uitzonderlijk om 20.30 uur.

Classical German Idealist philosophy began in 1785 with a reported conversation about Spinoza, drawing heavily on Kabbalistic ideas of the infinite God and the finite human. To this day, critical theory measures society against a Kabbalistic vision of redemption. How did these ideas pass from an insular Kabbalistic elite into the European intellectual mainstream? Some extraordinary personalities crossed the Jewish-Christian boundary in the 1600s: a Jew born to a converso family living as Christian, who, after leaving Queen Elizabeth I's prison, wrote in Spanish a book on Kabbalah informed by knowledge of Christian theology; a Christian Duke who wavered between Protestantism and Catholicism, and who, under the influence of a Christian Kabbalistic physician, sponsored a massive translation of Kabbalistic texts into Latin; and a brilliant, suffering Countess whom the same physician could not cure, but to whom he taught Kabbalah, from which she learned to philosophize her pain. In the background were the anonymous Jews who provided both the latest manuscripts and the linguistic skills with which to read them. This eclectic group modelled a Christian-Jewish relationship for which society was far from ready, and produced ideas with which philosophers still grapple today.

Paul Franks is Professor of Philosophy and Judaic Studies at Yale University. He was educated at Gateshead Talmudical Academy; Balliol College, Oxford; and Harvard University. Before moving to Yale in 2011, he taught at Indiana University, Bloomington; the University of Notre Dame; and the University of Toronto, where he held the Jerahmiel S. and Carole S. Grafstein Chair in Jewish Philosophy. His published works include *All or Nothing: Systematicity, Transcendental Arguments, and Skepticism in German Idealism* (2005) and *Franz Rosenzweig: Philosophical and Theological Writings* (2000). His current book project reimagines European Jewish philosophy from the sixteenth century to the twentieth, focusing on the experience of the refugee.

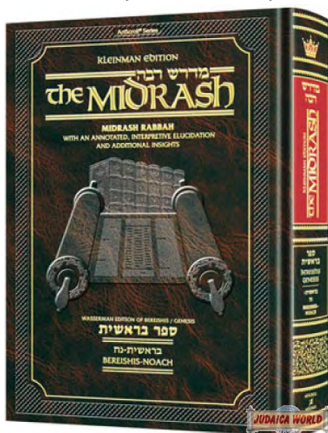
Donderdag 25 maart 2021 om 20.00 uur

MIDRASJ IN EEN NOTENDOP

Dr. Lieve Teugels | Protestantse Theologische Universiteit Amsterdam

Lezing in het Nederlands. Deze lezing vormt het eerste deel van een tweedelige cursus.

Het verschijnsel "midrasj" wordt kort historisch gesitueerd, met name als deel van de rabbijnse literatuur (derde-tiende eeuw), en de mogelijke oorspronkelijke functie van midrasj in de synagoge en/of de academie of het *beit midrasj*. We geven een kort overzicht van de werken waarin men midrasj kan vinden, zoals de Talmoedien en de specifieke midrasj-collecties (zoals de Mechilta of de Midrasj Rabba). We kijken naar de visie op de tekst van Tanach die achter de midrasj schuil gaat, en belichten tegen die achtergrond een aantal specifieke kenmerken van de midrasj, zoals de aandacht voor details en herhalingen, het a-contextuele, en het feit dat er "geen voor en na" is in de Tanach. Bij dit alles worden al concrete voorbeelden uit midrasj teksten gebruikt.

Lieve Teugels is universitair hoofddocent Jodendom en Hebreeuws aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) te Amsterdam. Eerder was zij verbonden aan de Universiteit Utrecht en aan het Jewish Theological Seminary in New York. Lieve's onderzoeksspecialisme is de rabbijnse midrasj. Ze is de auteur van *The Meshalim in the Mekhiltot. An Annotated Edition and Translation of the Parables in Mekhilta de Rabbi Ishmael and Mekhilta de Rabbi Shimon bar Yochai* (Mohr Siebeck, Tübingen, 2019; *Aggadat Bereshit. Translated from the Hebrew with an Introduction and Notes* (Brill, Leiden 2001); *Bible and Midrash. The Story of 'The Wooing of Rebekah' (Gen. 24)* (Peeters, Leuven, 2004) en vele artikelen.

Een en ander is te vinden op haar website www.lieveteugels.nl.

Donderdag 22 april 2021 om 20.00 uur

‘ERKENNING’ VAN ISRAËLITISCHE GELOOFSGEMEENSCHAPPEN, EEN BEGRIIP MET EEN VARIABELE BETEKENIS. ANTWERPEN ALS CASUS.

Dr. Adriaan Overbeeke | Universiteit Antwerpen, Vrije Universiteit Amsterdam

Lezing in het Nederlands

De Joodse gemeenschap in Antwerpen kreeg onder het Hollandse regime (1815-1830) voor het eerst een zekere ‘erkenning’, ingepast in het toen geldende stelsel voor overheids-gereguleerde religie, een stelsel dat schatplichtig was aan het door Napoleon geïntroduceerde erkenningsmodel. Het concept ‘erkenning’ van religie en van religieuze gemeenschappen is anno 2020 van een geheel andere orde. Deels komt dat door de behoefte aan nieuwe regulering, nu het religieuze landschap pluriformer is geworden en (simultaan) het draagvlak voor het accepteren van religieuze uitingen afkalft. Daarbij speelt de entree van een nieuwe – in 1974 ‘erkende’ religie een rol: de islam.

In deze lezing wordt gepoogd de ontwikkeling van de term ‘erkenning’ (van Joodse gemeenschappen) te ontleden. Daarbij zal worden gepoogd aan te geven dat het in het licht van de grondrechtenverplichtingen van de overheid jegens een religieuze minderheid niet om het even is welke betekenis de term ‘erkenning’ heeft.

Adriaan Overbeeke studeerde politieke en sociale wetenschappen in Leuven en rechten in Antwerpen, waar hij in 2005 promoveerde op een proefschrift over de rechtspositie van geloofsgemeenschappen in het Belgische recht. Hij is verbonden aan de faculteit rechten van de Universiteit Antwerpen en aan de faculteit rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit Amsterdam, waar hij onderzoek verricht in het kader van het onderzoeksprogramma *Fundamental Rights, Regulation and Responsible Government*, gericht op grondrechtenvraagstukken die kunnen rijzen bij het voeren van overheidsbeleid met betrekking tot religie.

Donderdag 29 april 2021 om 20.00 uur

RABBIJNSE PARABELS IN MIDRASJ

Dr. Lieve Teugels | Protestantse Theologische Universiteit Amsterdam

Lezing in het Nederlands. Deze lezing vormt het tweede deel van een tweedelige cursus.

In de rabbijnse literatuur, opgeschreven vanaf de 3de eeuw, vinden we vele gelijkenissen of parabellen, in het Hebreeuws *mesjaliem* (enkelvoud: *masjal*). Ze staan vooral in de commentaren op de Hebreeuwse Bijbel, Midrasjiem, en worden daarom ingezet om bijbeltekst te verklaren. Echter, de boodschap gaat veel verder dan het uitleggen van een specifieke tekst. Vele, maar niet alle *mesjaliem*, gaan over een koning en zijn relatie met zijn zonen, zijn vrouw, zijn slaven, of zijn huishouding. Andere gaan weer over dieren en doen denken aan Griekse fabels. In deze cursus maken we kennis met een aantal van deze rabbijnse *mesjaliem* die we samen gaan lezen en bestuderen. *Mesjaliem* hebben een lange geschiedenis: er zijn er al te vinden in de Tenach; ook Jezus vertelde parabellen, en in de Islam hebben Joodse parabellen vaak een verrassende twist gekregen. Ook in het chassidisme hebben parabellen een heel belangrijke plaats. In de cursus gaan we samen een aantal rabbijnse parabellen lezen.

Lieve Teugels is universitair hoofddocent Jodendom en Hebreeuws aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) te Amsterdam. Eerder was zij verbonden aan de Universiteit Utrecht en aan het Jewish Theological Seminary in New York. Lieve's onderzoeksspecialisme is de rabbijnse midrasj. Ze is de auteur van *The Meshalim in the Mekhiltot. An Annotated Edition and Translation of the Parables in Mekhilta de Rabbi Ishmael and Mekhilta de Rabbi Shimon bar Yochai* (Mohr Siebeck, Tübingen, 2019; *Aggadat Bereshit. Translated from the Hebrew with an Introduction and Notes* (Brill, Leiden 2001); *Bible and Midrash. The Story of 'The Wooing of Rebekah' (Gen. 24)* (Peeters, Leuven, 2004) en vele artikelen. Een en ander is te vinden op haar website www.lieveteuvels.nl.

Donderdag 6 mei 2021 om 20.00 uur

“A NATIVE OF POLAND PROFESSING THE ARTS IN LONDON”: THE UNCONVENTIONAL JEWISH LIFE AND THOUGHT OF SOLOMON YOM TOV BENNETT (1751-1838)

Prof. Dr. em. David B. Ruderman | University of Pennsylvania

Lezing in het Engels

The lecture offers a preview of the new biography that David Ruderman is currently writing on Solomon Bennett, an engraver, biblical critic, and translator who traveled across the European continent to settle in London at the beginning of the nineteenth century. Bennett was a kind of *maskil* but was unusual in his evolution as a Jewish thinker, being alienated from the Anglo-Jewish communal establishment yet also embedded within a literary elite of Christian intellectuals.

David Ruderman, Geoffrey Hartman & Vivian Liska

David B. Ruderman is the Joseph Meyerhoff Professor of Modern Jewish History Emeritus and the Ella Darivoff Director Emeritus of the Herbert D. Katz Center for Advanced Judaic Studies at the University of Pennsylvania. He has published twenty-three books, three of which won national book awards in Jewish history, as well as nine monographs and many articles. He is a past president of the American Academy for Jewish Research. The Great Courses/Teaching Company has produced two of his Jewish history courses, each in a series of 24 lectures. He has been a visiting professor at many institutions in the United States, Israel, and Europe. In 2001, the National Foundation for Jewish Culture honored him with its Lifetime Achievement Award for his work in Jewish history. In 2014, his colleagues presented him with a *festschrift* entitled “Jewish Culture in Early Modern Europe: Essays in Honor of David B. Ruderman,” eds. Richard Cohen, Natalie Dohrmann, Adam Shear, and Elhanan Reiner (Pittsburgh, 2014). David Ruderman is member of the International Advisory Board of the Institute of Jewish Studies at the University of Antwerp, and has been a frequent speaker at the UCSIA/IJS Chair for Jewish-Christian Relations.

Woensdag 12 mei 2021 om 20.00 uur

THE FORGOTTEN DEBATE OVER THE NAME OF THE JEWISH STATE

Tal Hever-Chybowski | Maison de la culture Yiddish, Bibliothèque Medem

Lezing in het Engels. Deze lezing gaat uitzonderlijk door op woensdag.

In January 1952, the Zionist philosopher and Hebraist Simon Rawidowicz published an essay in the New York Yiddish monthly *Di Tsukunft* (*The Future*), in which he argued that it was not yet too late to repair what he saw as a disastrous mistake committed by the young Jewish State: namely, its appropriation of the name “Israel,” which for thousands of years had designated the totality of the Jewish people, both in the Land of Israel and in the Diaspora. His essay spurred a heated debate in the Jewish press on both sides of the Atlantic, lasting for several years and culminating in an impassioned exchange of letters between Rawidowicz and David Ben-Gurion. This debate, which was conducted in Yiddish, Hebrew and English, revealed philosophical, theological, and political tensions that would continue to dominate relations between the State of Israel and the Jewish Diaspora for decades.

Tal Hever-Chybowski is an historian, editor, and translator living in Paris and Berlin. In 2014 he was named director of the Paris Yiddish Center – Medem Library (Maison de la culture yiddish – Bibliothèque Medem), where he also teaches Yiddish literature and Jewish culture and history. In 2016 he founded *Mikan Ve'eylakh: Journal for Diasporic Hebrew*, of which he is editor-in-chief. He is founder and coordinator of “Yiddish in Berlin: Summer Program for Yiddish Language and Literature in Berlin.” In 2017 he edited Daniel Boyarin’s *The Talmud – A Personal Take* (Mohr Siebeck).

Donderdag 20 mei 2021 om 20.00 uur

TUSSENSTATION COSEL. JOODSE MANNEN UIT WEST-EUROPA NAAR DWANGARBEIDSKAMPEN IN SILEZIË, 1942-1945.

Dr. Herman van Rens en Annelies Wilms | Auteurs

Lezing in het Nederlands in het kader van de 13de Contactdag Joodse Studies van de Lage Landen.

Van augustus tot december 1942 stopten 39 treinen uit Frankrijk, Nederland en België, die op weg waren naar Auschwitz, in het station van het Silezische stadje Cosel. Bijna tienduizend Joodse mannen en jongens werden hier geselecteerd. In kampen in Silezië verrichtten zij dwangarbeid, waarbij de overgrote meerderheid bezweek.

Hun lotgevallen waren lange tijd een witte plek in de historiografie. In *Tussenstation Cosel* wordt deze plek ingekleurd. De auteurs stuitten bij hun onderzoek op andere weinig bekende aspecten van de Shoah. De nazi's wilden de Joden kwijt, maar konden hun arbeid niet missen. Door deze ambivalente houding nam het lijden van de slaven toe; dwangarbeid werd *Vernichtung durch Arbeit*. De gang van de mannen en jongens door meer dan honderd dwangarbeiderskampen, hun zware strijd om te overleven, hun pogingen om mens te blijven en uiteindelijk de 'dodenmarsen' worden beschreven. Het boek, voorzien van foto's en kaarten, verscheen in 2020.

Herman van Rens (1946) werkte 30 jaar als huisarts. Na zijn pensioen studeerde hij geschiedenis aan de UVA te Amsterdam. Hij rondde zijn masterfase af in 2009 met de scriptie "Progrom of genocide" over de massamoorden tijdens de eerste maanden van de Spaanse Burgeroorlog. De tekst staat op www.holocaustlimburg.nl/publicaties. In 2013 promoveerde hij in Amsterdam op het proefschrift "Vervolgd in Limburg. Joden en Sinti in Nederlands-Limburg tijdens de Tweede Wereldoorlog". In 2017 ontving hij de Rachel Borzykowski-penning van de Stichting Sobibor voor zijn bijdrage aan de vermeerdering van de kennis over de deportatie van Nederlandse Joden naar Sobibor.

Annelies Wilms (1945) is de echtgenote van Herman van Rens. Tot haar pensioen was zij werkzaam als leerkracht aan het Speciaal Onderwijs. Zij werkte mee aan het onderzoek voor, en de publicatie van "Vervolgd in Limburg".

"Judean Hills", ca. 1970. Anna Ticho Bequest, The Israel Museum, Jerusalem Photo © The Israel Museum

ONLINE INTERNATIONALE CONFERENTIE

NATURE AND JEWS: APPROACHING GERMAN-JEWISH ENVIRONMENTAL HISTORY

26-28 januari 2021 Annual International Conference of the Leo Baeck Institute Jerusalem

In cooperation with the Heinrich Böll Foundation in Israel, the Moses Mendelssohn Center for European-Jewish Studies, the Open University of Israel, the Institute of Jewish Studies at the University of Antwerp, and the Academic Working Group of the Leo Baeck Institute in Germany.

The recorded lectures will afterwards be published online.

PROGRAM

TUESDAY, 26 JANUARY 2021

16:45-17:00 Opening & Greetings

Prof. Galili Shahar | Prof. Vivian Liska | Prof. Miriam Rürup

17:00-17:45 Roundtable: Approaching German-Jewish Environmental History

Dr. Irene Aue-Ben-David in conversation with Prof. Guy Miron, Dr. Dominik Hünninger and Prof. Miriam Rürup

18:00-19:30 Enlightenment, Nature and Jews

Chair: Prof. Shmuel Feiner

Prof. Carl Niekerk: *Enlightenment, Natural History and the Jew as a "Parasitic Plant"*

Dr. Tal Kogman: *Nature as Textbook: The Emergence of the Natural World as an Educational Topic in German-Jewish Haskala*

Didi Van Trijp: *The Fish Books of Marcus Élieser Bloch (1723-1799) and the Politics of Preservation in Eighteenth-Century Europe*

WEDNESDAY, 27 JANUARY 2021

17:00-18:15 Perceptions of Nature in Palestine

Chair: Prof. em. Hagit Lavsky

Prof. Tal Alon-Mozes: *Garden and Nature in the Work of Landscape Architect Haim Latte*

Mona Bieling: *Ideologies in Nature: The Hebrew University's Botanical Garden during the Palestinian Mandate Years*

Tobias Mörike: *Fields of Interest. Zionist Environmental Expertise and Arab Agriculture (1916-1933)*

18:30-19:30 Spatial Turn and Environmental History: New Perspectives on the Holocaust

Chair: Dr. David Silberklang

A conversation between Prof. Guy Miron and Prof. Helmut Walser Smith at the event of the international Holocaust Remembrance Day

THURSDAY, 28 JANUARY 2021

16:30-18:45 Between Heimat and Exile

Chair: Prof. Vivian Liska

Dr. Yael Almog: *Flipping Homelands: Jews' Affective Attachment to A Land's Soil*

Prof. Philipp Nielsen: *German-Jewish Agricultural Settlement and the Question which "Heimat" should be cultivated*

Dr. Ofri Ilany: *Nature, Eros and the Youth Movement: Walter Moses's Gospel of Nature (1892-1955)*

Dr. Anna-Dorothea Ludewig/Jan Maruhn/Nina Senger: *Hugo Simon (1880-1950) and the Idea of Nature and Landscape*

19:00-20:00 Concluding session

Chair: Dr. Steffen Hagemann

Dr. David Schorr: *Nature, the Material Turn, and German-Jewish History*

Concluding remarks

RÉGINE ROBIN: VAN “ÉCRITURE MIGRANTE” TOT “CYBERFICTION”

3-4 MEI 2021

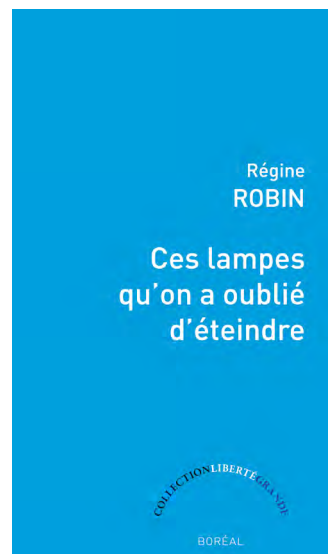
Régine Robins oeuvre blijft onderbelicht, zowel in het Franse, als in het Franstalige, en meer algemeen internationale academische milieu.

Noch in Frankrijk noch in Canada kreeg ze in recente jaren de aandacht die haar oeuvre verdient. Robins werk bestudeert immers de herinneringscultuur rond de Shoah (“le roman mémoriel”, “la mémoire saturée”), de museale ruimte en de post-identitaire roman in een digitaal tijdperk.

Haar essays over Kafka, Modiano, Perec, Derrida en vele anderen maken van haar een kernfiguur in de Franse hedendaagse kritiek die naast Marthe Robert, Paul Ricoeur en Albert Memmi zou mogen staan. Als historica is ze tevens ook de schrijfster van een beperkt, doch markant fictief oeuvre (*La Québécoise*, *L’immense fatigue des pierres*).

Met dit tweedaags seminarie willen we haar dan ook eer betonen en de balans opmaken van haar omvangrijk en diepgaand oeuvre. Onder voorbehoud zal Régine Robin zelf een keynote-lezing geven over haar recent verschenen boek, *Ces lampes qu’on a oublié d’éteindre* (Editions Boréal, 2020).

Georganiseerd in samenwerking met de Auschwitz Stichting en de Délégation culturelle du Québec. Met steun van de Alliance Française d’Anvers en de UAntwerpen.

VOORLOPIG PROGRAMMA

MAANDAG 3 MEI 2021

- 15.00 – 15.15** Verwelkoming en inleiding (Kathleen Gyssels / Vivian Liska)
- 15.15 – 15.45** **Danièle Dumontet** (Johannes Gutenberg Universität, Mainz)
La mémoire de la ville : l'exemple de Berlin Chantiers et Un roman d'Allemagne
- 15.45 – 16.15** **Hervé Sanson** (ITEM-CNRS)
Albert Memmi/Régine Robin : à l'origine d'une préface demeurée inédite ou : Les croisées de la judéité (Le cheval blanc de Lénine ou l'Histoire autre)
- 16.15 – 16.30** Pauze
- 16.30 – 17.00** **Christophe Ippolito** (George Tech' University, Atlanta / Metz, Université de Lorraine)
Stratégies pour l'immigration dans La Québécoise
- 17.00 – 17.30** **Kathleen Gyssels** (UAntwerpen)
'Cousu du fil blanc': André Schwarz-Bart et Régine Robin face aux lures du P.C. aux Vieux et Nouveau Mondes
- 20.00 – 21.00** **Keynote-lezing: Régine Robin** (UQAM)

DINSDAG 4 MEI 2021

- 15.00 – 15.30** **Elisabeth Bami** (écrivaine, France)
Le jour où j'ai rencontré Régine Robin
- 15.30 – 16.00** **Christa Stevens** (Amsterdam City College; Brill)
Lire Régine Robin avec Jacques Derrida
- 16.00 – 16.15** **Pauze**
- 16.15 – 16.45** **Stella Behar** (University of Texas Rio Grande Valley)
L'immense fatigue des pierres: Réhabiliter une réalité historique à partir de la cyber-fiction
- 16.45 – 17.15** **Susan Rubin Suleiman** (Harvard University)
- 20.00 – 21.00** **Keynote-lezing: Catherine Mavrikakis** (UQAM)
Vérités et fictions de Régine Robin

Finaal programma beschikbaar op www.uantwerpen.be/ijs vanaf maart 2021.

Inschrijven voor dit online seminarie: ijs@uantwerpen.be.

13DE CONTACTDAG JOODSE STUDIES VAN DE LAGE LANDEN

In samenwerking met het Departement Geschiedenis van de Universiteit Antwerpen

Het Instituut voor Joodse Studies organiseert voor de dertiende keer aan de Universiteit Antwerpen een interdisciplinaire ontmoetingsstudiedag op het terrein van Joodse Studies van de Lage Landen. Doel van deze dag is de verschillende onderzoekers die zich bezighouden met Joodse Studies van de Lage Landen met elkaar in contact te brengen en de mogelijkheid te geven hun onderzoek, zowel afgewerkt als "work in progress", te presenteren. Door de dag open te stellen voor zowel jonge als meer gevestigde onderzoekers hopen we bij te dragen tot een positieve wisselwerking tussen verschillende onderzoeksgeneraties.

PROGRAMMA**DONDERDAG 20 MEI 2021**

- 14.00-14.10** Welcome by **Vivian Liska** (Institute of Jewish Studies, University of Antwerp), **Karin Hofmeester** (IISG/University of Antwerp) & **Veerle Vanden Daelen** (Kazerne Dossin/University of Antwerp)
- 14.10-14.55** **Panel 1: Jewish Social Mobility, Economy and Diamonds**
Chair: Karin Hofmeester
Sietske van der Veen (Huygens ING Institute)
Upward Social Mobility Strategies of Jewish Dutch in the Dutch Biography Portal (1880-1940)
Joris Kok (IISG)
Social Mobility of Jewish Diamond Workers in Pre-war Amsterdam
Donald Weber (AMSAB ISG)
A World of Diamond: Diamond Workers in Belgium, the Netherlands and France (1895- 2000)
- 14.55-15.25** **Panel 2: Non-European Jews in Belgium, the Netherlands and Beyond**
Chair: Veerle Vanden Daelen
Thomas Verbruggen (University of Antwerp)
Non-European Jewish Itinerant Traders in Belgium and Beyond (1880-1930)
Amal Ihkan (University of Antwerp)
The Identity of Moroccan Jews living in Belgium and the Netherlands

- 15.25-15.35 Break**
- 15.35-16.00 Short Book Presentations**
Chair: Jan Morrens
Karin Hofmeester (ed.), *Een Schitterende erfenis. 125 nalatenschap van de Algemene Nederlandse Diamantbewerkerbond*
Veerle Vanden Daelen, *Kazerne Dossin. Holocaust en mensenrechten*
Herman van Rens en Annelies Wilms, *Joodse mannen uit West-Europa naar dwangarbeiderskampen in Silezië, 1942-1945*
Jan Maes, *De ster en het kruis. De Gereformeerde Joden zending in Antwerpen en Brussel (1931-1948)*
- 16.00-16.30 Panel 3: Manuscript Production in the Context of Empire**
Chair: Veerle Vanden Daelen
Dagmara Budzioch (Hebrew University, Jerusalem/T. Taube Department for Jewish Studies, University of Wrocław)
Selected Issues of Decorated Esther Scrolls Production in 17th- and 18th-Century Amsterdam
Juan Lorenzo Castro (Universidad Autónoma de Madrid)
Sephardim of Antwerp: Financial Connectors of the Hispanic Monarchy, XVI-XVII Centuries
- 16.30-16.40 Break**
- 16.40-17.25 Panel 4: Life Stories of Jews in Antwerp and Brussels during the Second World War**
Chair: Karin Hofmeester
Wolfgang Schellenbacher (Documentation Centre of the Austrian Resistance (DÖW), Vienna)
Mapping Transnational Data on Austrian Refugees in Antwerp prior to Deportation
Dorien Styven (Kazerne Dossin)
Left Behind in Antwerp: Jewish Families affected by the Forced Labour, 1942-1944
Jan Maes (Kazerne Dossin/ Stichting voor de Eigentijdse Herinnering)
The German Greiferin Helga Zweig, alias Marion Dubois. The story of a Jewish Jew Hunter at work at the Brussels Sipo-SD
- 17.25-17.30 Wrapping up (Karin Hofmeester & Veerle Vanden Daelen)**
- 20.00 Herman van Rens & Annelies Wilms (auteurs)**
Tussenstation Cosel. Joodse mannen uit West-Europa naar dwangarbeiderskampen in Silezië, 1942-1945

Contactdag in het Engels – avondlezing in het Nederlands – online editie

Inschrijven voor deze online studiedag: ijs@uantwerpen.be.

THE BIBLE AND HUMAN RIGHTS: LAW, LITERATURE, AND POLITICAL THOUGHT

8-9 JUNI 2021

Georganiseerd in samenwerking met het Center for the Study of Bible, Culture, and Modernity (CBCM)

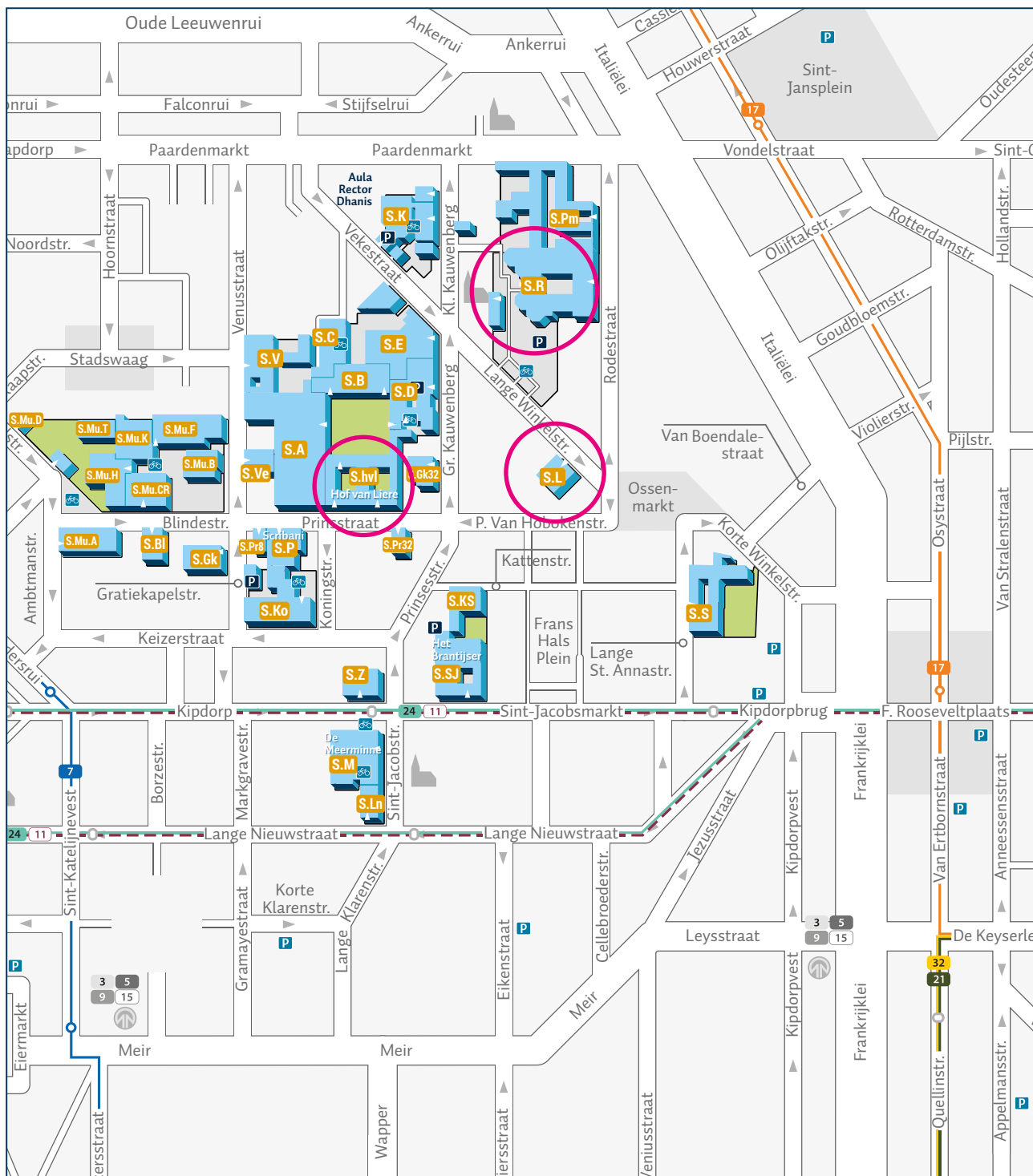
Human rights, strictly speaking, do not exist in the Bible, for laws are defined and granted by God. Yet, within the framework of the biblical corpus, we find laws addressing issues that we would define today under the rubric of human rights, among them, the rights of alien residents, orphans, and widows. Moreover, some of today's calls for the endorsement of human rights worldwide rely on scriptural sources. Our conference aims at exploring the relevance of human rights issues to the Bible and to biblical reception. Special attention will be given to the interrelationship between law and literature in diverse biblical texts (pertinent to the question of human rights) and to the ways in which the Bible has been evoked in reflections on fundamental human rights in modern literature and thought.

We intend to hold a two-day conference on "The Bible and Human Rights" on June 8-9, 2021 at the Hebrew University of Jerusalem. This conference is sponsored by the Center for the Study of Bible, Culture and Modernity (CBCM), which explores the privileged position of the Bible in modern culture and its role in defining different conceptions of ethics, aesthetics, and hermeneutics. Previous workshops in Princeton, Antwerp, and Jerusalem have focused on the Book of Job, Lamentations, Song of Songs, Psalms, on Joseph's Dreams, and on the Bible and Migration. All of these workshops have brought together scholars from a broad range of disciplines: literature, philosophy, history, law, and political thought.

Participants: Aleida Assmann (Konstanz), Leora Batnitzky (Princeton), Ofer Dynes (Hebrew University), Moshe Halbertal (Hebrew University), Renana Keydar (Hebrew University), Shai Lavi (Van Leer Institute), Vivian Liska (University of Antwerp), Naphtali Meshel (Hebrew University), Samuel Moyn (Yale), Ilana Pardes (Hebrew University), Benny Porat (Hebrew University), Sharon Shakarji (Hebrew University), Suzanne Stone (Yeshiva University).

Afhankelijk van de Covid-19 situatie zal deze conferentie fysiek aan de Hebrew University, dan wel online plaatsvinden. Voor updates en finaal programma, zie www.uantwerpen.be/ijs vanaf maart 2021.

Deaan Luc Duerloo verwelkomt het publiek tijdens de online inaugurele lezing 2020-2021 van het Instituut voor Joodse Studies

Gebouw S.L Instituut voor Joodse Studies

Gebouw S.R Lezingen, taalcursussen, cursussen joodse studies

INSTITUUT VOOR JOODSE STUDIES

BEZOEKERSADRES

Lange Winkelstraat 40-42
4de verdieping
2000 Antwerpen
België

POSTADRES

Universiteit Antwerpen
Prinsstraat 13, S.L.400
2000 Antwerpen
België

T +32 (0)3 265 52 43

F +32 (0)3 265 52 41

ijjs@uantwerpen.be

www.uantwerpen.be/ijjs

COLOFON

Hoofdredactie: Vivian Liska
Samenstelling: Jan Morrens
Eindredactie: Jan Morrens
Jeremy Schreiber
Drukwerk: Drukkerij Wilda, Beveren
Lay-out: Ann Roelant
Nieuwe Media Dienst

V.U.: Vivian Liska, Prinsstraat 13, S.L.400
2000 Antwerpen - België
Wettelijk Depot Nr. 10.964/2021/1